in peccatis. quasi lotis manibus cū pylato clamant mūdus ego sum a sanguine iusti hui9. qui ɔtra legem peccauerūt per legem dāpnabūtur Sed et illi dāpnationis erūt ptici pes: qui eos possūt cohibere nec vo lūt Et de hijs q̄dē satis ē dictū sa pienti. Proinde ad ꝓportioēm ma nuū quā plutharcus induxit transe at stilus.

¶ Explicit liber quintus.

¶ Incipiūt capitula libri sexti

¶ Q̄ manus reipublice aut arma ta est aut inermis. ꝛ q̄ sit inermis. ꝛ de officio eius Capitulum pri mū.

¶ Q̄ milicia delectum exigit scien tiam et exercitatione̅ Ca^m ij.

¶ De militibus gloriosis qui mili cie inutiles sūt Capitulū iij.

¶ Quarū rerū scientiā et exerciciū oporteat hr̄e milites et q̄ eos ocio si non licet. et de augusto qui filias suas fecit institui in lanificio Ca pitulū quartū.

¶ Duo esse p̄cipua q̄ militē faciūt delectū scilicet ꝛ sacramentū Ca pitulū q̄ntū

¶ Que mala proueniāt nr̄is neg lecto delectu militū et qualit̄ harol dus valenses subegerit Ca^m vi.

¶ Que sit cōceptio sacramēti mili taris. et q̄ sine eo militare nō licet Capitulū vij.

¶ Armatā miliciā ad religionē ex necessitate teneri sicut illā q̄ in cleto diuinis obsequijs consecratur et q̄ miles sicut honoris ita et laboris nomē est Caplm̄ viij.

¶ Q̄ fides deo debita sit cuiuis hominum pferenda nec seruatur homi ni nisi deo seruetur. Caplm̄ ix.

¶ De priuilegijs militum et q̄ sa cramento astricti sunt ecclie ꝛ quare gladius offeratur altari Ca^m x.

¶ Q̄ milites durius castigādi sūt si milicie lege ɔtempta priuilegijs abutūtur. Caplm̄ xi.

¶ Q̄ varia aīaduersio procedit in eos qui duci nō obtēperant et quare n9 debeat obediri et in quib9 mādā tis locū habeat examinatio milita ris in quib9 nō Caplm̄ xij.

¶ Quare cingulo priuantur mili tes et quod exauctorat9 non habet aliquod cum gladio telove cōmer cium ꝛ quare gladius insertus est cī gulo. Capitulū xiij.

¶ Q̄ disciplina militaris plurimū prodest. ꝛ q̄d miliciam maxime firē git. Cplm̄ xiiij.

¶ Romanos p̄ ceteris in disciplīa viguisse et in eis iuliū cesarē floruis se p̄ ceteris Cplm̄ xv.

¶ Que nr̄atib9 mala ꝓueniāt ab indisciplinatione. Cplm̄ xvi.

¶ Nobis a nr̄atibus esse exēplar virtutum. ꝛ quas ciuitates in ytali a condiderit breui9 scd̄m antiquas hystorias. Cplm̄ xvij.

¶ Exempla recentium hystoriarū et quomodo rex henricus secundus tempestatem ꝛ procellas regis ste phani serenauerit et pacauerit insu lam. Caplm̄ xviij.

¶ De honore militib9 exhibendo
⁊ modeſtia indicenda ⁊ qui milicie
artem tradiderint ⁊ generalia que
dam pcepta eoꝝ Caplm̄. xix.
¶ Qui ſint pedes reipublice et de
cura eis ipendenda Caplm̄. xx.
¶ Rempublicā ad nature ſimilitu
dinē ordinādam. ⁊ ordinē ab apib9
mutuandam. Caplm̄. xxi.
¶ Qꝫ ſine prudētia ⁊ ſollicitudine
null9 magiſtrat9 ſbſiſtit icolumis.
nec viget reſpublica cuius caput in
firmatur. Caplm̄. xxij.
¶ Leuitatē ſicut loquendi ita ⁊ au
diendi vitādam. ⁊ ꝙ finis volupta
tis penitētia eſt. Caplm̄. xxiij.
¶ Vicia poteſtatū ferenda ſūt eo ꝙ
in eis auſpicia publice ſalutꝭ ꝯſtāt.
⁊ ꝙ diſpēſatores ſalutis ſunt ſicut
ſtomach9 in corpe animali nutriti
ua diſ ptit ⁊ hoc ex ſentētia dnī a
driani pape q̄rti Caplm̄. xxiiij.
¶ De cohertētia capitꝭ ⁊ mēbroꝝ
R. p. ⁊ ꝙ pnceps quidem ymago
deitatis eſt. ⁊ de crimine leſe maieſ
tatis qualiter ſcꝫ ꝯmittitur ⁊ puni
tur. ⁊ de hijs que ſunt in fidelitate
ſeruanda. Caplm̄. xxv.
¶ Qꝫ vicia ferenda ſūt aut tollēda
⁊ a flagicijs diſtant ⁊ generalia
quedā de officio pncipis. ⁊ breuis
epilogus quāta ſit ei reuerentia ex
hibenda. Caplm̄. xxvi.
¶ Qꝫ gnatonica puertūt oīa nec
vꝫ fateri paciūtur. ⁊ ꝙ eis exemplo
marſie corium detrahēdum eſt ſi ſa
piant diuites et ꝙ calumpniato
res pauperum deus ipe pſequitur.
Capitulum viceſimūſeptimū.
¶ Auctoritate ſocraticoꝝ qn̄ quis
de ſuo ꝯmēdatur ⁊ quādo ſit aliena
laudatio Caplm̄. xxviij.
¶ Qꝫ p merito pricipis formatur
popul9 et ex merito ppli formatur
principatus deoqꝫ placido creatura
quelibꝫ manſueſcit ⁊ ſeruit homini
Capitulū xxix.
¶ Breuis epilog9 aduerſus gna
tonicos Caplm̄. xxx.

¶ Expliciunt capitula libri ſexti.

¶ Incipit prologus in librū ſextū

Otū eſt illud ethi
ci. qꝛ emiliū cecu
ludū faber vn9 et
vngues expmꝫ et
molles imitabitꝭ
ere capillos. Infe
lix opis ſumma qꝛ ponere totū neſci
et Hūc ego me ſi quid cōponere cu
rem. Nō magꝭ eſſe velim ꝙ naſo vi
uere prauo. Spectandum nigris o
culis. nigroqꝫ capillo. Dum plu
tarchi veſtigia in traiani inſtitutio
ne familiarius ſequor/ meipſū hac
ymagine arbitror compellari. ero
qꝫ ludibrio omniū niſi diligentius
proſequar quod incepi. Hic enim in
preſenti dicentem eius eſſe profeſ
ſus ſum Sequar ergo eum ⁊ a ca
pite reip. cum eo ad pedes vſqꝫ deſ
cendam. ea tamen conditione vt ſi
hijs quibus iura permittitur igno
rare mordacior in hac parte apparue
ro. id non michi ſed plutarcho aſ
ſcribant. aut ſibi potius qui regulā

Sext9 lib

quam ꝑſtetur ⁊ qua viuẽdum eſt
eis/diſcere noluerunt Nã qđ de noſ
tratib9 dictũ eſt ea ſola intẽtioẽ ad
icã·vt ad virtutis viã redeãt vel in
uiti· Eos nãq; ad agẽdũ ſufficiũt
aĩmare· tã exẽpla maioꝝ q̃ ꝑrinci
pis magnitudo inuicti/cuius titulos
nũc apud me in vnũ cogero/vt cũ
alioꝝ tuba ⁊ litui ⁊ omne gen9 mu
ſicoꝝ laudes ei9 pariter in vnũ cõda
mabũt·ego vir indoct9 ⁊ plebeius
mei ſimilib9 ꝑconia ei9/fiſtula ſtri
dẽti diſpẽſaam Nã quis a ſemipaga
no tibiam auricalco uĩctã ꝟ emulã
tube grãdioris expectet? Adero ta
mẽ ⁊ me tãtis ſolẽpnijs ingerã/et
quod ingenij vena ſubtrahit; deuo
tionis copia ſupplebit· Dum iuga
mõtis aper·fluuios dũ piſces ama
bit Dũq; thymo paſcẽtur apes·dũ
rore cicade Semp honos nomẽq;
ſuũ laudeſq; manebũt Qz ſi duces
in iniuriã ſuã aliquid dictũ putãt·
doceãtur a ꝑncipe q2 nõ in ꝑniciem
ſꝫ ſalutẽ egrotantiũ ꝯpinãtur ama
ra medicine Hijs ꝑmiſſis ad reliq̃
progrediatur oratio·

Explicit prolog9 libri quinti·

Incipit liber ſext9 Cplm ꝑmũ

Qz manus reipublice aut armata
eſt· aut inermis· ⁊ que ſit inermis
et de officio eius·

MAn9 itaq; reipublice aut
armata eſt·aut iermis
Armata quidẽ eſt q̃ caſ
trenſem ꝟ cruentã exer
cet miliciã Inermis q̃ iuſticiam ex
pedit ⁊ ab armis feriãdo/iuris mi
licie ſeruit Neq; eni reipublice mili
tant ſoli illi qui galeis toracibuſq;
muniti in hoſtes exercent gladios
aut tela quelibet· ſꝫ et patroni cau
ſarũ qui glorioſe vocis confiſi muni
mine lapſa erigũt·fatigata repãt·
nec min9 ꝓuidẽt humano generi q̃
ſi laborantiũ vitã· ſpem poſteroſq;
armoꝝ preſidio ab hoſtib9 tuerẽn
tur Militant ⁊ publicani apparito
res et officiales oĩm iudiciũ· Sicut
eni alia ſũt officia pacis·alia belli·
ita eadẽ nccẽ eſt ꝑ alios ⁊ alios ex
pedi Armata itaq; man9 ĩ hoſtẽ
dumtaxat exercetur·at inermis ex
tenditur et in ciuem Porro vtriuſq;
neceſſaria eſt diſciplinã· quia vtruſ
q; ſolet inſignis eſſe malicia Vſus
quoq; manuũ capitis ſui proteſta
tur ymaginẽ·quia vt ait ſapientia
Rex iniquus oĩs miſtros impios
habet·et qualis eſt rector ciuitatis/
tales ſũt et inhabitantes in ea O
portet inq̃t ꝑicles collegam ſopho
clem arguens pretorem nõ modo
man9 ſed ⁊ oculos habere ꝯtinẽtes

Eſt aũt preſidentiũ ꝯtinentia illa
laudabilis·cũ ab exactionib9 ⁊ iniu
rijs cõtinent man9 ſuas ⁊ cohibent
alienas Manus tamẽ vtriuſq; mi
licie armate videlicet ꝟ iermis/ma
nus principis eſt · ⁊ niſi vtrãq; co
hibeat parum cõtineñs eſt Et qui
dem arcius eſt cõpeſcenda inermis·
eo q̃ cum armati precipiãtur abſti
nere ab exactionibus et rapinis· in
ermis etiam a muneribus arcetur·
Si tamen pena alicui irrogatur
legittima·ſi exigitur·aut accipitur
quod iure ſtatutum eſt vel conceſſũ;
nequaq̃ punitur aut reprehẽditur

Hoc enĩ quicquid ſit exactionis no
men non recipit. neq; cadit in mu
neris ratione / quod officiales acci
pere prohibentur. Quia vero offici
aliũ licencia maior eſt. dũ ſub pretex
tu officij ſpoliarẽ pñt ꝗ vexare pua
tos. quod contra officium preſu
munt pena ferendum eſt grauio
ri. Ait enim beatus laurentiꝰ me
diolanenſis epiſcopus. Quid eſt
publicanus? Nonne caput rapine
et lex violentie? Quid ẽ publica
nus? Predo ſine pudore. medicꝰ
exterminij. Nonne imanior eſt fu
ribꝰ publicanꝰ? Fur nãq; vel timẽs
furatur. hic autem delinquit confi
denter Fur laqueos legis timet.
Hic quicq̃d fecerit legẽ putat Lex
furẽ deterret ab illicitis. hic ad ini
quũ malicie ſue compendiũ legem
trahit. Quis eo iniquior qui vbi
iuſticie iuſticiã dãpnat. et armis ino
cẽtes ſpoliat. vulnerat occidit inocẽ
tes? Lege vtiq; legẽ pimit. Et dũ a
lios vrget ad legem / exlex eſt Nã
ſicut ꝑtor eciam cum inique decer
nit ius dicit. habita tamen reſpcũ
non ad id quod facit ꝫ quod facere
debet. ſic ⁊ publicanus eciam cum
delinquit ius videtur implere habi
ta tamẽ officij non malicie ratiõe
Sed quod ẽ officiũ publicani?
Luca referẽte didicimꝰ quia publica
ni venerũt ad iohẽm vt baptiſarẽt
ab eo et dixerũt Magiſter q̃d facie
mꝰ? Rñdẽs aut dicebat ill' Nichil
ãpliꝰ q̃ꝫ q꞉ cõſtitutũ eſt vobis exiga
tis. Ecce officium publicani. exige
re ⁊ recipe qꝺ ſtatutũ ẽ Quicq̃d ãt
ãpliꝰ ẽ. a malo ẽ exigent' ⁊ accipiẽ
t'. nõ ꝑbent'. Hoc aũt ad oĩm ma
giſtratuũ officiales porrigitur. vt
ab eis nichil ãpliꝰ exigatur. Appi
tores itaq; licẽt exigũt qꝺ eis debe
tur ex ſportulis. ⁊ oĩm ſtratilatũ or
dines ſalariũ conſtitutũ iuſte accipi
unt. Cõcutere tamen et vexare nõ
licet. vt extorq̃antur ⁊ munera Ig
nis inquit beatus iob deuorabit ta
bernacula eorum qui munera libẽt
accipiũt. Cõcepit dolorẽ ꝯcentus
eorum et pepit iniquitatem. et vte
rus eius preparat dolos. Publi
canorum omniũ a maximo vſ; ad
minimũ cetus / concuſſioni nunc poti
us q̃ꝫ iuſticie vacat. et ita in populo
debachatur vt quod reliquit vnus /
alij nõ moueatur auferre. ac ſi iux̃ cõ
queſtionem propheticam ad hoc
inſtituti ſint vt reſiduum locuſte co
medat brucus. Et vt eis maior ſit
licẽtia nocendi. vnus in ſe plura co
aceruat officia vt qꝺ ab vno non
accepit officio. tollat ab alio Tra
dunt phiſiologi q꞉ ex locuſta naſci
tur brucus. qui ita vocatur quouſ
q; alas habeat. Exinde ſuccreſcen
tibus alis cum ceperit volitare vo
catur athelebus. Cum enim ple
niſſime volare poterit. efficitur lo
cuſta. Iterum et multo grauior eſt
brucus q̃ꝫ locuſta. ⁊ athelebus qui
a ei deſũt ale. nec ſcito ꝑt abſcede
re. Ideoq; q̃cũq; venerit fruges oĩo
conſumit. Locuſta tñ ⁊ athelebꝰ q̃
cũq; venerĩt nocẽt. et forte in locis
plibꝰ. ſed tamen minꝰ bruco / qui
cum inſederit non mouetur donec
labores hominũ omnino exhauri
at. At in officialibus eundẽ brucũ /

achelebum inueniес ⁊ locuſtā· qui
ꝓpinquis noceat· ⁊ remotꝭ ⁊ illius
cui ſemel inceđerit fortunā deuoret
nec ante abſcedat· ꝗ̄ oēs eius auſe
rat facultates· Quis numerare ꝑt
quot pupillos officioſiſſime circum
ſcripſerit · ⁊ q̊t venales iniuria fece
rit agros· ⁊ quot apud nos licētia
iſtoꝝ ſuis nudatos bonis ſub ẏma
gine religionis aliove ꝑtextu non
tam contemptos ⁊ peregrinos ꝗ̄ ex
ules fecerit? Vtiqꝫ iā ſūt iſta palā·
nec eos ꝑſides aut procōſules cohi
bent· qꝛ vt dici ſolet· Operibus lupi
congratulatur corꝰ ⁊ miniſtro im
pietatis impius iudex applaudit·
Hoc aūt omnibꝰ hijs vſu īnotuit·
ꝑncipes quoꝝ infideles ſunt ſocij fu
rū· quos cū in maleficio vidēt cur
runt cū eis/adiicientes iniquitatē ꝑ
tem vt lucri quātūcūqꝫ recipiant porti
onē· Si miſertꝰ fueris pauperis ſi
occaſum iuſticie fleueris· ſi decreue
ris ſubuenire· ſi obmutire audes· vt
ad ſingula que dicūt aut faciūt nō
dixeris euge· euge· accuſantibꝰ he
rodianis leſe maieſtatis reddes co
ram ꝑſide ratione· Cui niſi in om
nibꝰ acquieueris ceſari ꝯtradices ⁊
quicquid dictet niſi ſic erat· ⁊ niſi ſic
ſtet· ē in ꝑſonā regis· contraqꝫ coro
nam· Cōſurget ingeminabitur· et
vſ ad nubes inualeſcet clamor offi
cialiū replicantiū voce magna Hūc
inuenimꝰ ſubūtētē ꝑplm ⁊ ꝓhibētē tribu
ta dari ceſari negātēqꝫ ceſarē regē ēē
⁊ miſtrēꝫ eiꝰ vniuſa de iure licē· Hūc
inuenimꝰ euacuantem paternas le
ges· nouas introducentē ⁊ vetuſtiſ
ſime conſuetudinis contemptorem

Huius rei teſtes ſumus· Vꝫ ſi tu
am purgare volueris innocentiam
aut pro iuſticia quicꝗ̄ aſtruere· Si
xpriſtū dixeris regē eſſe cui magis
oporteat obediri · ꝗ̄ hominibus ·
Si eccleſie eius quoniam hoc odi
oſiſſimū eſt aliquod protuleris pri
uilegiū continuo vociferantes into
nabūt· Quid amplius deſideratis
teſtes? Ecce vos ipſi audiſtis blaſ
phemiam· Quiſquis aſſerit talia
contradicit ceſari· Si vero iudex in
nocentiam videns/iuſticiamqꝫ reue
ritus diſſimulauerit vndiqꝫ conda
mabūt· Si hunc dimittis non es
amicus ceſaris· Vt vnius pena ſit
liberatio multorū tolle et dele hunc
vt viuat et valeat barrabas· Om
nes ei ſunt quaſi corpꝰ vnū· quod
ſicut manifeſta conuīcūt opera· ex
pr̄e dyabolo eſt cuiꝰ iſti ſunt mem
bra ¶ Egregie quidē de iſtis beatꝰ
iob ait· Corpꝰ illiꝰ q̄ſi ſcuta fuſilia
et ꝯpactum ſquamis ſe prementibꝰ
Vna vni coniungitur · et ne ſpira
culum incedit per eas · Vna alteri
coherebat · ⁊ tenentes ſe nequaꝗ̄
ſeꝑabūt Aſſiſtūt ſibi qꝛ ꝯuenerūt i
vnū aduſꝰ dn̄m ⁊ aduſus xp̄m eiꝰ
Tantaqꝫ vigent auctoritate vt q̄c
q̄d dixerūt ita obtineat · ac ſi inue
niatur in actis · Atteſtatio eorum
veritati preiudicat· Non eſt preter
principem cui liceat obuiare eorum
ſententijs niſi eos principes coerce
at licet omnes dicant· quia pax eſt
non eſt vtiqꝫ pax · aut illa pax ſola
eſt in qua ē amaritudo amariſſima·
Nā cū alias hīta moderatiōe incul
pate tutele vim vi repellere liceat ·

conciuientibꝰ / ſpoliātibꝰ / torquen
tibus hijs mutire nō licet Juris ete
nim videntur eſſe miniſtri. Excuſa
tur qui aliquid ob tutelā ꝓprij cor
poris fecerit. Si tamē quauis iniu
ria trahentibꝰ hijs reſtiterit. dignꝰ
pena qualibet iudicatur. Si crimē
turbatū ⁊ turpatū protrahit. ſi bar
bam vellit. ſi aures quaſi nimiū bre
ues ꝓducat. ſi dat alapā. aut ꝑcutit
pugno impie. ſi alterū eruit oculū/
ſuſtine pacienter. niſi vtrūqꝫ malis
amittere. quia quicquid ꝓſumunt/
ceſaris dextera factū iactitāt. Si te
lum manu geſtas. ſi ſpōtaneam de
trectas prebere ceruicē. ventrem nu
dat. oſtentat iugulū. ceruicem exten
dit ⁊ te ꝓuocat. vt ſi audes ceſaris
inteſtina telo rimeris ⁊ quo libuerit
modo manū mittas in ceſarem Se
enim perſonā ceſaris gerere gloria
tur ¶ At ſi hec eſt dextera ceſaris.
quenā ſiniſtra erit? Profecto factio
iſtorum non iuſticiā exequitur. ſꝫ il
ludit. Et non implet. ſed euacuat le
gem. licet nōnulli ſeua ꝓrogatiua
verborū aduerſus mentē legis ſuū
fraudulēter tueantur errorē Sapi
entes enī ſunt / vt faciāt mala. Cū
vero ꝓuincialibus ſit hec peſtis per
niciosa. nulli pernicioſior poteſt eſſe
ꝙ̄ principi Bona ſiquidē prouincia
lium principis ſunt ad neceſſitatem
et vſum principis omnia que pro
uincialium ſunt de iure exponūtur.
Prouincia tota q̄ſi archa principis
eſt Quā quiſꝫ exhaurit grauiſſime
delinquit in principem. cuius exte
nuat facultates. Nā prouinciales
quaſi quidā ſuperficiarij ſunt ⁊ quo

ciens vſus exigit poteſtatis rerum
ſuarū non tam domini ſunt ꝙ̄ cuſto
des Si vero neceſſitatis non incūbit
articulus. ſua ſint prouincialiū bo
na. quibus nec ipſe princeps licen
ter abutitur Si enī expedit reipub
lice ne quis re ſua male vtatur/ab
uti aliena vſꝫquaqꝫ non licet At cū
per miniſtros iniquitatis et ſatelli
tes ſathane viros herodianos fue
rit exhauſta prouincia. ſi neceſſitas
immineat quibꝰ vtetur pṙiceps? Pro
inde ſi ſapit. in chamo ⁊ freno max
illas eorum conſtrīget. ne more lu
porum quos īprobа ventris ingluui
es angit vaſtare poſſint. et lacerare
prouinciam ⁊ iniuriā principis qua
ſi vires totius reipublice exhaurire
Alioquin ⁊ ipſe ī egeſtatem incidet
prouincialibus omnibus odioſus.
redditurus ſuo iudici rationē in diſ
tricto examine de operibus manuū
ſuarū. ⁊ de leſione ꝓuincialiū quos
iniuſte et quaſi ꝑ fraudē ſub vmbra
tuitiōis manu ſpoliauit ⁊ laceauit
īermi ¶ Cplm ij. ¶ Qꝫ milicia de
lectū exigit. ſciam ⁊ exercitationē.

Reſtat armata manusque
caſtrenſem ⁊ cruentam vt
dictum eſt exercet miliciā.
In huius autem moderatione ſapi
entia ⁊ iuſticia principis elucet plu
rimum Vt enim ait vegetius rena
tus. nullus eſt quem oporteat. vel
plura vel meliora ſcire ꝙ̄ principem
cuius doctrina debet omnibus pro
deſſe ſubiectis Cū enim pacis itēqꝫ
belli debeat opa moderāri. legū reqꝫ
bellice ipſū oportet habere periciam
Et quidē de priuatis ſtudijs aliqua

ſuperius dicta ſunt · nunc manus
armata diſcutitur · que ſine delectu
ſciencia ⁊ exercitatione non conua
leſcit · Quouis enim iſtorũ ceſſan
te : non prodeſt inutilis manus ·
At in hijs ſciencia ⁊ exercitatio v
tiliora ſunt · Sciencia enim rei belli
ce dimicãdi nutrit audaciã · Nemo
facere metuit qđ ſe bñ didiciſſe cõfi
dit · Etenĩ in certamine bellorꝫ exer
citata paucitas ad victoriã ꝓmptior
eſt / ꝙ rudis et indocta multitudo ex
poſita ſꝑ ad cedẽ · Quid enĩ roma
nos gentiũ oĩm fecit eſſe victores ?
Sciencia vtiqꝫ exercitatio et fides
quã electi ex ſacramẽto reipublice i
pẽdebãt · nã quid aduerſus gallorꝫ
multitudinẽ romana paucitas valu
iſſet · quid aduerſus germanorꝫ ꝓ
ceritatẽ breuitas potuiſſet audere ?
Hyſpanos quidẽ nõ tãtũ numerorꝫ
ſꝫ ⁊ viribꝰ corꝑis manifeſtũ eſt ꝑſti
tiſſe romanis Affrorꝫ dolis atqꝫ di
uicijs ſemꝑ impares extitere · Sꝫ
aduerſꝰ hec omnia ꝓfuit tironẽ ſo
lertẽ eligere · ⁊ vt ita dictũ ſit docẽ /
ius armorũ · cottidiano exercicio ro
borare doctrinam · quecũqꝫ pñt in a
cie et pliijs euenire ꝑnoſſe meditati
one cãpeſtri · et in deſides ſeueritas
vindẽ · Hoc memoratꝰ auctor teſta
tur ⁊ fere verbis eiſdẽ adiciẽs inuti
lem eſſe milicie nutritũ tenere · ⁊ de
licijs aſſuetũ · ꝑſtereꝰ tanꝙ aptiorẽ
plebẽ ruſticã · que ſb diuo et in labo
re nutritur · ſolis patiẽs · negligens
vmbre · balnearꝫ neſcia · ignara deli
ciarũ · ſiplic' animi · ꝑuo ꝯtẽta abo
dunatꝰ ad oẽm laborũ tolerantiam
membris Cui geſtare ferrum · foſſã
ducere · onꝰ ferre · conſuetudo de rure
eſt · Nunquid cantores aliatores ·
aut aucupes · cum opus fuerit / ad
hec inuenientur ydonei ? Plane et
iſtos et piſcatores dulciarios ⁊ litio
nes · ⁊ omnes qui aliquid tractaſſe
videbũtur ad genecia pertinens · a
militari officio ſic ẽpellit · vt fabros
ferrarios · itemqꝫ lignarios / ceruorꝫ
aprorumqꝫ venatores in vſum mili
cie cenſeat eligendos · Nam ⁊ iero
boal vt figulalium miſteria taceãn
tur domino mandante prohibitus
eſt in multitudine timida et inexer
citata habere fiduciam · et illos ſo
los aduerſus madianitas produ
cere : quos robur animi et exerciti
um corporis approbaret · Cum er
go gedeon cũctis audientibꝰ ꝓcla
maret qui formidoloſꝰ ⁊ timidꝰ ẽ
reuẽtatẽ · receſſerũt ex populo xx · ⁊ ij ·
milia virorum ⁊ tantũ decẽ milia re
manſerunt Sed ab hijs decem mi
libꝰ illos ſolos tanꝙ expeditores
ad bella iudiciũ domini preelegit ·
qui in ſiti ſua velut canes feſtini lã
berent manu proiectẽ ad os aq̃s ·
hijs relictis qui deflexo poplite bibe
rant · In trecentis itaqꝫ viris facta
eſt liberatio populi · hoſtes ceſi · cap
tiuati reges et interfecti non tam
milicie ꝙ malicie principes · Per
cuſſitqꝫ zebee et ſalmana in ore gla
dij et tulit ornamenta et bullas q̃
bus colla regalium camelorum de
corari ſolent · ornamenta quoqꝫ mo
nilia et veſtem purpuream quibus
reges madian vti conſueuerant · ſi
biqꝫ de tanta preda ſolas inaures
aureas hiſmaelitarum reſeruauit /

ceteris ex ratione populo distributꝭ
Vidat ergo innumerabiles hostiū co
pias inexpedita paucitate virorum
fortiū quos nō facile crediderī in de
licijs vrbiū aut regalibus epulis
cotidianisq; conuiuijs didicisse vt
aquā biberent. vnde eos dominꝰ p̄
ceteris censuit eligendos. Vi tamē
interdū necessitas exigit vrbanos
delicatioresq; ad arma compelli ex
quo primū nomen dedere milicie.
laborare. decurrere. portare pondꝰ.
⁊ solem puluereq; ferre condiscant.
parco victu vtantur ⁊ rustico. inter
dum sub diuo / interdū sub papilio
nibus cōmorentur / tunc demū ad
vsum erudiātur armorū. Et si lon
gior expeditio emergit. ī angarijs
plurimū detinendi sunt ⁊ paulq; ha
bendi ab illecebris ciuitatis. vt eo
modo ⁊ corporibus eorū robur ac
cedat ⁊ animus. Nec inficiandū est
post vrbem conditā romanos ex ci
uitate semper profectos esse ad bel
lum. Sed tunc nullis delicijs fran
gebantur sudorē. cursu et campestri
exercicio collectū / nandi vsu iuuen
tus abluebat in tyberi. Idem bella
tor idemq; agricola. sed genera tū
cōmutabat armorū. Quod vsq; a
deo verū est vt aranti quintio cin
cinato dictaturā constet oblatā quē
trepida. ante boues dictaturā indu
it vxor. ⁊ sua aratra domū lictor tu
lit. Ex agris ergo robur exercitꝰ
precipue supplendū est. Vt enī ait
nescio quo pacto mortem minus ti
met qui deliciarū minꝰ nouit in vita

Capitulū. iij. De militibus glo
riosis qui milicie inutiles sunt.

Erubescant forte milites
gloriosi ⁊ qui trasonem co
micū potius vita ⁊ moribꝰ
ꝙ professione et nomine represen
tant. Hec armate milicie munia q̄
nō tam (vt eis videtur) disciplinam
redolet militarē ꝙ ignominiose ser
uitutis angustias. In eo nāq; mili
tatē constare gloriā opinantur. si ni
tidiori splendeāt habitu. vt lineas
suas vestes ve sericas sic perstingāt.
⁊ torqueant vt quasi artē censuratā
alijs ve succis obnoxiā / carni faciāt
cohercere. si gradarijs equis inside
ant mollius. si calamistrati cirrati
ve acteo non cedant appollini ⁊ deli
cijs sint magꝭ ꝙ virtute presignes.
Eorum si forte construxeris aciem.
castrū thaidis ꝙ hanibalis tutius
expugnabis. Quisquis eorum in
aula iactantior est. cum ad prelij
discrimen acceditur. lacones duce
sanga turmatim premittet ad pug
nam / nouissimos presidij causa sub
sequens cum funditoribus alijsq;
qui in hostem tela mittere eminꝰ.
manū conserere volunt. Cum vero
sine vulnē ⁊ cicatrice qd̄ frequētiꝰ
euenit domū redeunt tunc exhausta
canunt prelia marte graui Illic ea
cides illic tendebat achilles. et pin
gunt fluido pergama tota mero.
Et quisq; mortes mille circa tempo
ra sua errasse gloriatur. Exinde glo
riam eorum ferre non poteris. fabu
la hec in annum centesimum prote
labitur. Filij quoq; qui nascentur.
⁊ exurgent / enarrabunt filijs suis
Si hastas aliquot quas admodū
cauatas ⁊ fragiles. diligēs inercia

prouocauit quis ſregerit ∙ ſi autem
minũ colore aliꝰ quocũqꝫ ictu ca
ſure a clipeo excidit∙ hoc garrula li
gua ſi licuerit memoriale faciet ĩ ſe
culũ ſeculi∙ Iſti ꝑmos recubitus hñt
ĩ cenis∙ ⁊ quicquid tenatꝰ noſter de
re militari tradiderit ∙ Epulãtur(ſi
fortuna ꝑmittit) cotidie ſplendide∙
omnẽqꝫ laborem et exercitationẽ ∙
quẽ nõ inuincibilis neceſſitas inge
rit∙ cane ⁊ angue deteriꝰ fugiũt∙ et
quidq̃d iminet difficultatꝭ recaũt
in ſubiectos∙ Interim clipeos ſic in
aurãt∙ ſic exornãt omnia inſtrumen
ta caſtroꝝ ∙ vt quẽlibet eoꝝ nõ tã
cultorẽ ꝙ̃ preſidem martꝭ credas ∙
Cuius iſtorũ aut clipeꝰ detrahatur
aut galea ſpolia eiꝰ ip̃m martẽ po
tenũt honorare

¶ Cplm quartũ∙ Quãtũ rerũ ſciẽ
tia ⁊ exercitiũ oporteat habere mili
tes ⁊ ꝙ ciis ociari non licet ⁊ de au
guſto qui filias ſuas fecit inſtitui la
nificio ∙

Egregie quidẽ ſcipio affrica
nus ſicut in libro ſtrategem
matũ iulius frõtinꝰ refert ∙
cũ ſcutũ elegantiꝰ cuiuſdam vidiſſꝫ
ornatũ∙ dixit nõ mirari ſe ꝙ tãta cu
ra ornaſſet in quo plus ꝑſidij ꝙ̃ in
gladio haberet ∙ Sed nec faſtũ il
lorum ꝑferre poteris: niſi fueris pa
tientie gradioris ∙ Nã vt ineptias
eoꝝ non videas: nulla modeſtia po
terit cohibere∙ Quis octauiano au
guſto felicior aut maior? filios et ſi
nõ genuerit adoptauit∙ q̃bꝰ ⁊ ſi ſuf
ficere poſſet clarꝰ ſãguis ad glãm/
⁊ bona hereditaria magis ad copi
am ꝙ̃ ad vſũ/ ea tñ diligentia inſti
tuti ſũt∙ ac ſi ſua retineri/ vel aliena
acquiri∙ nequaꝙ̃ poſſint niſi ꝑ v̄tutẽ
Eos q̃ ad q̃dũ militarẽ et curſũ et
ſaltũ fecit exercitari∙ vſuqꝫ natãdi ⁊
reſim ⁊ punctim feriẽdi ⁊ iacẽdi miſ
ſilia ⁊ lapides/ manu vł fũda docuit∙
⁊ q̃lr̃ bellũ oĉ aut ſuſtineri debeat
aut ĩferri∙ Nouit ei prudẽtiſſimꝰ et
diligẽs ĩꝑator q2 q̃ ſemel eſt ĩbuta
recẽs ſeruabit odorẽ: teſta diu∙ ⁊ ꝙ
nõ tm̃ celeriꝰ∙ ſꝫ caã ꝑfectiꝰ ĩbuũtꝛ q̃
diſcuntur a pueris∙ Deinde milita
ris alacritas∙ ſaltꝰ ⁊ curſus∙ ante ꝯ
parãda eſt∙ ⁊ temꝑanda ꝙ̃ corpꝰ cet
te pigreſcat∙ Velocitas enim q̃ per
cepta/ et firmata eſt exercitio ſtren
nuũ efficit bellatorem ∙ Nec mul
tum refert ſi cetera ꝓbitatꝭ inſignia
ꝯcurrũt∙ pceri ſint an ſtature breuio
ris∙ Vtilius eſt milites fortes eſſe
ꝙ̃ grandes ∙ Delectori ſuo refer
tur dixiſſe pirrus∙ Tu grandes eli
ge∙ ego eos fortes reddam ∙ Ad tu
mulum archemori dum ludos ſo
lempnes grecia celebraret tideum
capaneo preſtitiſſe ꝑcelebre eſt∙ q2
maior in exiguo regnabat corpore
virtus∙ De exercitio magni pompeij
memorat ſaluſtius ꝙ cum alacribꝰ
ſaltu/ cum velocibus curſu/ cum vali
dis vecte certabat∙ Neqꝫ enim ille
aliter potuiſſet par eſſe ſertorio∙ ni
ſi ſe ⁊ milites ſuos frequentibus ex
ercicijs preparaſſet ad prelia∙ Re
cedendi∙ aſcultandi ĩſilendi ars nõ
mediocris eſt ∙ cuius beneficio illa
ſeruatur cautela ∙ vt miles ad infe
rendum vulnus∙ ſic inſurgat in hoſ
tem∙ vt eidem ex aliqua parte non
pateat ad plagam ∙ Exercitium

natandi percōmodū eſt. cū i terreſ
tri ꝑlio vł navali. q̄d cui neceſſitas
paret nemini ꝑſpicuū ſit. nͤ ē prōp
tū quēpiā arte quā nō didiat a peri
culis expedire. Diſſiliū q̄ꝗ vſus eſt
maxim9 q̄b9 hoſtis emin9 lęditur
aut terretur ⁊ exercicio coꝝ lacertꝭ
robur accreſcāt. Et iaculandi pericia
acq̄rit atqꝫ vſ9. Hᵒ āt tāti exercicij
aſſidua meditaᵒ ꝯferebat. vt i tumł
tu bellico vtilit̄ vſaretur intrepidi/
q̄ in pace fuerāt tā ſtudioſe īſtructi.
Filias q̄ꝗ legit̄ ꝑfatus auguſt9
ſic in lanificio fecaſſe īſtrui. vt ſi pt̄
ſpē eas in extremā paupꝰtatē fortu
na ꝑicaſſet. vitā poſſēt arte/ deduc
tis facultatib9/ exhibere. Nā et nē
di texendi ⁊ acū exercendi. veſteſqꝫ
formādi fingendi et ꝯponendi non
mō artē. ſed vſū habebant ⁊ conſue
tudinē. Vtiqꝫ qui ocia non indulge
bat virginibus: nequaq̄ꝫ permitte
bat milites ociari. quoꝝ̄ professio
inſtituta eſt ad laborem. Nec credo
cum de molliori habitu militū glo
riari. ad quē niſi ſeueriori vultu et
honeſtiori habitu accedere filia non
audebat. Lucanus brevi quodā
preconio cōmendat cathonē et mi
liciam romanoꝝ̄. adiciens inter ce
tera ꝙ ei veſtiri fuerat precioſe. hir
tam membra ſuper romani more
quiritis induxiſſe togā. Quod pro
fecto non diceret niſi durioris toge
vſus de quiritum conſuetudine pro
ceſſiſſet. Sed modo qui mollibus
veſtiuntur in domibus regum ſunt.
pmo in caſtris. et ſic ad bella proce
dūt. q̄ſi ad nuptias dealbati. Mag
nis antiquę milicię ꝓuilegijs ſe tu

entur. quā in eo imitātur plurimū
ꝙ iura ignorāt. Et hoc quidē tole
rabile eſſet niſi eque divinas et hu
manas ꝯtēpnerēt leges. vt vel no
lis ſatiricū illud tibi frequēt̄ occur
rat. Diuomaches ego ſū. ſuffla. ſū
cādid9 eſto. Dū nō decius ſapiat
ꝓuincia bacas. Cū bn̄ diſcinctꝰ cā
tauerit orma verne. Capitulū
q̄ntū. Duo eſſe precipua que milite
faciūt. ſciꝫ delectū et ſacramentū.

Ne me tamen putes inimi
cari milicie ⁊ viciā perſona
rum in officia retorquere.
Ego patrociniū ei9 quociens reniten
te ſuſcipio et eam auctore dn̄o ſuffi
cientiſſime excuſabo. Profeſſio nā
qꝫ tam laudabilis eſt ꝙ̄ neceſſaria.
⁊ quā nemo vituperarē poteſt ſalua
reuerētia dei a quo eſt inſtituta. De
teris inſtrumēti revolue ſeriem ⁊ in
uenies ita eſſe vt dico. Nichil enī
ad rem pertinet. ſi iſti prevaricātur.
qm̄ eis lex milicie poſita nō eſt. nec
aliquis coꝝ vt recte loquamur mi
les eſt. Lege libros tam eccaſticos
ꝙ̄ mūdanos quib9 agitur de re mi
litari. ⁊ manifeſte duo inuenies eſſe
que militē faciunt electionē et ſacra
mentū. Hec ei duo cōia ſūt hijs q̄
ſpiritualē ⁊ corꝑalē miliciā exercēt
Hos ei ad miſteriū altarꝭ et cultū
ecce vocat lingua pontificꝭ. illos ad
defenſionē reipublice eligit lingua
ducꝭ. De q̄b9 officijs locis ſuis. q̄
les ⁊ q̄liter ad alterutrū officiū eli
gēdi ſint maioꝝ ſcripta declarāt
Sed quia nūc ſecularis milicia ver
ſatur in manib9 vel vegetius tena
tus ſuper electiōs militū audiatur.

Ait ergo. In hoc totius reipublice
ſalus vertitur. vt tirones nō tantū
corporibus. ſʒ etiā animis preſtātiſ
ſimi delegantur Vires regni et ro
mani nois fūdamentū in prima de
lectus examinatione cōſiſtunt Nec
leue hoc putetur officiū. aut paſſim
bubuſcūqʒ mandandū qđ apud ve
teres īter tam varia genera virtutū
ſpāpue conſtat eſſe laudatū. Iuuen
tus enim cui defenſio puinciarū im
minet ꝛ morib9 excellere debet ꝛ vi
rib9. Honeſtas enim ydoneū mili
tem reddit/ ꝛ verecūdia dum ꝓhibet
fugere. ſepe facit eſſe victorem
Quid enim ꝓdeſt ſi exerceatur ig
nobilis. ſi plurib9 ſtipendijs more
tur ī caſtris? Nūq̄d exercitus pro
ficit in tempoē belli cui9 improban
dis tironib9 claudicauit electio? Et
quātum vſu exꝑimētoqʒ didicim9:
hinc tot vbiqʒ ab hoſtibus illate ſūt
clades. dū lōga pax militem incuri
oſius legit. dū inutiles quiqʒ ciuilia
ſectantur officia. dū ī dñoꝝ poſſeſſio
nib9/ tirones ꝑ grām aut diſſimula
tionem ꝓbantū tales ſociantur ar
mis quales dñi habere faſtidiūt
A magnis ergo viris. magnaqʒ di
ligentia ydoneos cōuenit eligi tiro
nes. Cū vero diligens electio iudi
cio fuerit approbata/ ſignādi ſunt. ꝛ
aſcribēdi militie qui ad eam inueni
entur ydonei. Nam et velocitas re
quirenda eſt et robur et vtrū armo
rū diſciplinam quis ediſcere valeat
ꝟl an habeat confidentiā militarem
Pleriqʒ enī quāuis nō iprobabiles
videātur ſpecie. tñ experimēto cōpro
bātur īdigni. Repellēdi ꝰ min9 vti

les. ꝛ in loco eoꝝ ſtrenuiſſimi ſub
rogandi. In omni enī cōflictu non
tā prodeſt multitudo q̄ꝫ virtus/ in q̄
exploranda formanda et ꝓmouēda
ducis ꝟtitur tam opa q̄ꝫ iudicium.
Dignatis nāqʒ tironib9 ꝑ cotidia
na exercitia armoꝝ eſt demōſtrāda
doctrina. vt leui armatura et graui
terra. ītē ꝟl pelago/ pedites ſint an
eq̄tes ſtrēnuū militē poſſint implere
¶ Capitulū ſextū Que mala pro
ueniāt nrīs neglecto delectu militū
et qualiter harold9 walenſes ſube
gerit.

Sed hui9 diſcipline vſ9 in
diſuetudinem abijt aut ex
indulgētia lōge ſecuritatꝭ
aut irruēte mollicie viroꝝūqʒ aīos
frāgente luxuria/ aut ignauia iuuē
tutis. aut incuria ducum tꝑis nr̄i.
Quē enim inuenies qui ſtrēnue do
cere poſſit qđ ipſe non didicit? Nūc
patimur lōge pacis mala. ſeuior ar
mis luxuria incubuit. victūqʒ vlaſci
tur orbem. Antiquas ꝛ modernas
reuolue hyſtorias ꝟl plane inuenies
quia cōcuſſio populoꝝ/ armoꝝ col
liſio/ clades hoīm ꝛ plaga terribilꝭ
luxuriā ſemꝑ aut comitatur aut ſe
quitur. ne lōge petāt̄ exēpla nimi
colimi britones irruūt ꝛ iam ꝓten
dūt terminos ſuos. ꝛ egreſſi de cau
nis ſuis latebriſqʒ ſiluarum plana
occupāt nobiliū ꝓcerū virtutib9 ipſis
īpugnāt. expugnāt ꝛ diuiūt. ā ſibi
retinēt munitioēs eo q̄ iuuent9 nrā
q̄ tecto gaudet et vmbris/ nata fru
ges ꝯſumere. in lucē dormiēs ſcorta
tiōi honeſta poſtponēs officia. tota
die inſectās voluptatem. cytharā.

liram ⁊ tympanū. et vocem organi
in ꝯuiuijs magis agnoſcit. q̄ꝫ lituū
aut tubā in caſtris ¶ In qua aut nō
fuit ā̀ errauit ducis electio/ ceſſauit
aut lāguit diſciplina Nā ſi manū
cōſerere oporteat. in armatura leui
paꝝ habent fiducie. in graui minimū
alacritatis Hac itaq; onerātur vt
hoſtē ſeq̄ nō poſſint illa exanimāẜ
vt cū tāq̄ꝫ ad vulnꝰ expoſiti neq̄ant
ſuſtinere Depopulāẜ illi fines noſ
tros. dū iuuentꝰ nrā īſtruitur/ ⁊ dū
nobis miles armaẜ hoſtis euadit
Et vt dici ſolet. dum canis muſitat
tutas latebras īgreditur lupꝰ Nō
eſt q̄ cōprehēdat abeuntē. aut īſeq̄
tur hoſtem eo ꝙ impeditꝰ nec ſuffi
cit. nec ꝓficit aduerſus expeditū Il
le tamē nō muroꝝ foſſarū ve ꝑtie
ꝑſidia. ſed locū qui militi meo. ſicut
⁊ ſibi. ⁊ ſi nō eque notus. tamē ac
ceſſibilis eſt Vtiq; tutꝰ eſt illi. quia
miles meus non in ꝓpria vtute. ſ;
in ꝑſidio ꝯſiſtit armoꝝ ¶ Angloꝝ
recens narrat hyſtoria ꝙ cū brito
nes irruptione facta angliā depopu
latēẜ. a pijſſimo rege eduualdo ad
eos expugnādos miſſus eſt dux ha
roldꝰ. vir quidē armis ſtrēnuus et
laudabiliū opeꝝ fulgēs īſignibꝰ.
⁊ q̄ tam ſuam q̄ꝫ ſuoꝝ poſſet apud
poſteros glām dilatare niſi merito
tū titulos nequiciā pris inutās ꝑſi
de ꝑſumpto regno decolorarct Cū
ergo gētis ꝯgnoſceret leuitatē. q̄ ſi
pari certamie miliciā eligēs expedi
tam. cū eis cenſuit cōgrediendū. le
uē exercēs armaturā. ꝓcnatꝰ ince
dens. faſcijs pectꝰ ⁊ ꝑduro tectus
corio. miſſilibꝰ eoꝝ leua obiectans
caetilia ⁊ in eos contorquens nūc
ſpicula/ nūc mucronē exerēs. ſic fu
gientiū veſtigijs inherebat vt ꝑme
retur pede pes. ⁊ cuſpide cuſpis. ⁊
vmbo vmboē repelleret Niuiū ita
q; vallē īgreſſꝰ vaſtabat oīa. et expe
ditione in bienniū ꝓrogata reges
cepit. ⁊ capita eoꝝ regi qui eū miſe
rat ꝑſentauit. ⁊ vſ; ad miſerationē
ꝑuuloꝝ oēm maſculū qui inueniri
potuit interficiēs in ore gladij pacā
uit ꝓuinciā Legem ſtatuit. vt quicū
q; britonū extide citra terminū quē
eis ꝑſcripſit foſſā ſcilicet offe cū te
lo inueniretẜ. ei ab officialibꝰ regni
manꝰ dextera ꝑſcideretẜ Adeoq; vir
tute ducis tūc ꝯfecti ſunt britones.
vt fere gens tota deficere videretur
⁊ ex īdulgentia iam dicti regis mu
lieres eoꝝ nupſerūt anglis Vides
ne q̄ꝫtum electio ducis et exercitiū
milicie inuictitis cōferat? ¶ Capl'ꝫ
vij. Que ſit conceptio ſacramēti mi
litaris ⁊ ꝙ ſine eo militare nō licet

Ceptū tamē citra religionē
ſacramēti ex antiqua lege
nemo milicie cingulo dona
batur Nā ſicut apud iulium fronti
nū legitur lucio flacco ⁊ gaio var
rone ꝯſulibꝰ milites ꝑmo iureiurā
do facti ſūt Antea eni ſacramēto tā
tūmodo a tribunis rogabāẜ Cete
rū ipſi inter ſe coniurabāt ſe fuge at
q; formidīs cauſa nō abituros. ne
q; ex ordine receſſuros. niſi teli pete
di. hoſtis ve feriēdi cauſa. aut ciuis
ſeruādi Et hoc dicebatur milicie ſa
cramentū qd̄ et xp̄ianiſſimoꝝ ꝑnci
pū auctoritate firmaẜ et vſu Cōcep
tio vō iuramēti teſte vegetio hmōi ē

Jurant equidem milites per de
um et xpristū eius et ſpiritū ſanctū
⁊ per maieſtatē principis que ſecun
dum deum humano generi diligen
da eſt ⁊ colēda (Nā cum quis legit
timum accipit principatū tanq̄ pre
ſenti ⁊ corporali deo fidelis eſt ei pſ
tanda deuotio·īpendendus peruigil
famulatus Deo enim vel priuatus·
vel militās ſeruit/cū fideliter eū di
ligit qui deo regnat auctore) Jurāt
iḡ ſe ſtrēnue facturos oīa; q̄ precepit
princeps·nūq̄ deſerturos miliciā· vel
mortem recuſaturos pro republica
cuiꝰ ꝯſcripti ſunt milicie Cū vero hȷ̄
preſtitiſſēt iuſiurādum·cingulo mili
tari donant̄ ⁊ priuilegijs Adeoq; ob
tinuit vt elcō ⁊ ſacramentū militē
faceret·vt ſine electione nemo ꝯſcri
beretur· aut iuraret· ſine iuramēto
nemo milit̄ nomē aut officiū ſorti
retur Jn libro officiorū marcꝰ tul
lius refert·q̄ popiliꝰ imperator tene
bat prouinciā in cuiꝰ exercitu filiꝰ ca
thonis tiro/militabat Cū aūt popi
lio videretur vnam dimittere legio
nem· catonis quoq; filiū qui in ea
dem legione militabat dimiſit Sed
cum amore pugnandi in exercitu re
manſiſſ;· cato ad popiliū ſcripſit· vt
ſi pateretur in exercitu remanere eū
2° eū obliget ſacramēto·quia priore
amiſſo· iure cū hoſtibꝰ pugnare nō
poterat Marci quidē catonis ſe
nis epl̄a eſt ad marcū filiū in q̄ ſcri
bit ſe audiſſe eum factū dimiſſū eſſe
a conſule cum macedonia bello per
ſico miles eſſ;· Monet igitur vt ca
ueat ne prelium ineat· Negat enī
ius eſſe cum hoſte pugnare· qui mi

les nō ſit· Ecce· quia vir ſapiētiſſi
mꝰ militem non credebat· niſi eū q̄
ſacramento ad miliciā conſecratur·
Cplm octauū· Armatā miliciā
ad religionem ex neceſſitate teneri
ſicut illā que in clero diuinis obſeq̄
iis conſecratur· Et q̄ miles ſicut ho
noris ita ⁊ laboris nomē eſt·

Ed ipſiꝰ iuramēti verba re
uolue Et inuenies armatā
miliciā nō minꝰ q̄ ſpūalē/
ex neceſſitate officij ad religionem
et dei cultū artari·cū fidelit̄ ⁊ ſcd̄m
deum principi debeatur obſequm; et
reipublice puigil famulatꝰ Vn̄ qd̄
predixi qui nec electi ſunt nec iura
ti·et ſi militū noīe cenſeātur nō ma
gis in veritate milites ſūt / q̄ ſacer
dotes aut clerici / quos ad ordines
eccia nō vocauit· Miles nāq; ſicut
laboris·ita honoris nomen eſt Ne
mo vero ſibi honorē ſumit· ſed qui
vocat̄ a domino de collato honore
gloriatur· Moyſes ⁊ fidelis populi
duces cum hoſtes oportuerat īpug
nari·eligebāt viros fortes/⁊ ad bel
la doctiſſimos· Electioni nāq; iſti
puenīūt· Qui vero non electus ſe
ipm̄ milicie ingerit· ī ſe gladiū pro
uocat/quē ꝓpia temeritate vſurpat
Jn ꝯſtitutionē ergo ꝑpetuā incidit
quia qui gladiū accipit gladio pe
ribit· Si vero in eo cicerois auctori
tas recipitur·is nō miles ſed ſicari
us recte nominatur· Nā in veterū
ſcriptis ſicarij dicūt̄ ⁊ latrones q̄
cūq; lege non precipiēte arma trac
tāt· Arma nāq; q̄bꝰ lex nō vtit̄·le
gē īpugn̄t Duos gladios ſufficē ī
pio xpiano euāgelij ſacra teſtatur

hyſtoria· omnes alij eorū ſunt qui
cū gladijs ⁊ fuſtibꝰ accedūt· vt cap
tiuū capiāt xp̄m nomen eius dele
re cupientes· Illi ergo quid hn̄t mi
litꝫ · q̄ ex ſacm̄eto vōti nō obtēpāt
legi? Sed in eo miliciæ ſue cōſtare
glām credūt: ſi cōtēptibile ſit ſacer
dotiū· ſi ecclie vileſcat auctoritas · ſi
ita dilatauerint regnū hominis ·
vt xp̄i impiū cōtrahatur· ſi laudes
ſuas p̄dicent· ⁊ ſcip̄os falſis preco
nijs mulceant ⁊ extollāt· cū irriſio
ne audientiū imitantes militē glo
rioſū· Hoꝝ vtius in eo maxime elu
ceſcit· ſi clericū ⁊ inermem miliciam /
aut telis aut liguis cōfodiāt Sed
quis eſt vſus miliciæ ordinate? Tu
eri eccliam· p̄ſidiā impugnare· ſacer
dotiū venerari· pauperū propulſare
iniurias· pacare puinciam / p fratri
bus vt ſacramenti docet conceptio
fundere ſanguinē· ⁊ ſi opꝰ eſt aīam
ponere· Exultatiōes dei in gutture
eoꝝ ⁊ gladij ancipites in manibꝰ
eoꝝ· Ad faciendū vindictā in natiōi
bꝰ increpationes i pplis Ad alligā
dos reges eorū in cōpedibꝰ ⁊ nobi
les i manicis ferreis· Dꝫ quo fine·
an vt furori · vanitati· auariciæ ſer
uiāt· aut pprie volūtati? Nequaꝙ̄
Sed vt faciāt in eis iudiciū ꝯſcrip
tū· i quo q̄ᷓ qꝫ nō tā ſuū ꝙ̄ dei āgelo
rū ⁊ hoīm ſequatur ex equitate ⁊
publica vtilitate arbitriū · Vt faci
ant inquā · qꝛ ſicut iudiciū dictare
iudiciū: ita ⁊ iſtorū faciendo exerce
re officiū eſt Vtiqꝫ glā hec eſt oībꝰ
ſcis eius· Nam ⁊ hec agentes mi
lites ſci ſunt· ⁊ in eo fideliores p̄nci
pi quo ſeruant ſtudioſius fidē dei· et
virtutis ſue vālius gloriam pmo
uent quo fidelius dei ſui in omnibꝰ
glām querūt

Capitulum nonū· De fides deo
debita: ſit cunctis homini p̄ferenda
nec ſeruatur homini· niſi deo ſerue
tur

(N)ec refert fideli quis mili
tet an infideli · dum tan
tum militet fide incolumi ·
Dyocleciano et iuliano et alijs im
pijs leguntur militaſſe fideles et
eis in defenſiōe reipublice tanꝙ̄ p̄n
cipibus fidem exhibuiſſe et reueren
tiam · Impugnabant enim hoſtes
imperij· ſed mandata dei ſeruabant
Si vero precipiebantur temerare
legem · deum homini preferebant
Sedebant principes ⁊ accuſabant
eos· illi exercebātur in iuſtificationi
bus domini· conſtanter loquentes
⁊ agentes ſine confuſione mandata
eius cum omni fiducia David quo
qꝫ militaſſe legitur achis et fidem
⁊ reuerentiam militantis impleſſe·
Hec autem omni miliciæ formula
preſcribenda eſt et implenda· vt deo
primū fides debita· deinde principi
⁊ reipublice ſeruetur icolumis· Et
ſemper maiora preiudicabūt mino
ribꝰ· qꝛ nec reipublice nec principi
fides ſeruāda eſt contra deū· ſꝫ ſcdꝫ·
ſicut hēt ip̄a ꝯceptio ſacm̄eti milita
rꝫ Vn̄ plimū miror ſi q̄s p̄nceps il
lis habeat fidē / q̄s videt deo ſuo ci
vt cetera taceā ecīa ſacm̄eto miliciæ
obligati ſī fidē debitā nō ſuuꝫ Quo
nā morbo rō̄ ūs laboāt q̄ eū ſibi fi
delē fore credit quem videt eſſe cor
ruptū ⁊ pfidū i illū cui plimū debꝫ?

Sed timet p̃napē· Certe ſi fortioꝛ
ſuꝑuenerit·pꝛetimebit et illū Ama
tur forte p̃nceps At ſi benigníoꝛ ⁊
beneficētioꝛ appauerit·⁊ illū pꝛea
mabit· Nō eſt quo ſe nō vertat im
pius qui hoīem deo p̄fert· Neq̄q̄
ſeruabit ſecūdā qui pꝛimā fidē irritā
fecit ¶ Caplm̄ decimū De priuile
gijs militū· Et ꝙ ſacramēto aſtricti
ſunt eccleſie/et quare gladius offe
ratur altari·

Ecce vo militantiū priui
legia multa ſūt·que de iurē
antiquo latꝰ patet· Nam
et liberioꝛes ſūt ⁊ pluribꝰ imunita
tibus gaudēt ab angarijs et paran
garijs ⁊ ſoꝛdidis muneribꝰ alieni·
Iura quoq̃ licent̄ ignoꝛāt Et licet
in ptāte ſint· in caſtrenſi peculio teſ
tari poſſūt·et ex publica ſollicitudīe
qđ maximū eſt nō permittūt̄ egē·
Et in hūc modū plurima q̄ lōgū eſt
enarrare Licet aūt ſint qui ſibi nō
teneri videtur ecce ex ſacramēto ſo
lēpni·qꝛ iā ex cōſuetudīe plerumq̃
nō pꝛeſtat̄· nullꝰ tamē eſt q̄ ſacra
mento tacito vel expꝛeſſo eccīe non
teneatur obnoxiꝰ Et forte ideo ceſ
ſat ſolēpnitas iuramēti· qꝛ ad hoc
oēs inuitat ⁊ coartat neceſſitas of
ficij et ſinceritas fidei· Unde iā ino
leuit ꝯſuetudo ſolēpnis·vt ea die q̄
quiſq̃ militari cingulo decoꝛat̄· ec
cleſiā ſolempnit̄ adeat· gladioq̃
ſuper altare poſito et oblato q̄ſi cele
bꝛi ꝓfeſſione facta ſeipſū obſeq̄o al
taris deuoueat· et gladij id eſt offi
cij ſui iugē deo ſpondeat famulatū
Neq̃ neceſſe eſt· vt hoc ꝓfiteatur
verbo cū legittima ꝓfeſſio militie/
facto eiꝰ videat̄ inſerta· Quis enī
in hoīe illitterato·et q̄ magꝭ arma
q̄̄ lrās debeat noſſe profeſſionē exi
gat litteratā? Nā ⁊ ipī abbates ꝓ
feſſiōe ſcripta vel dcā ad fidē et obe
dientiā videtur artari et tenera ar
tantur·qꝛ deꝰ mētiri nō licet Pa
ne aut plus eſt aut non minꝰ quod
milites faciūt·qui nō cedulā ſꝫ gla
diū offerūt· ⁊ quaſi p̃micias officij
redimūt ab altari· vnde eccleſie im
perpetuū famulent̄· Nā ſicut eis ꝓ
eccleſia plurimū· ita cōtra eccleſiā
licet nichil· Refert lucas ꝙ mili
tes vt baptiſarētur ad iohānē vene
runt interrogantes Magiſter quid
faciemus et nos? Et ait illis· Ne
minē cōcutiatis·neq̃ calumpniā fa
ciatis·et cōtenti eſtote ſtipendijs veſ
tris· Fidelis ſmo et oī acceptione
dignꝰ qui deceat pꝛeābulū gracie·
pꝛeconē veritatis· dnī pꝛecurſoꝛē·
Nouerat enī manū militarē pꝛop
tēa ad iniurias·rapinis aſſuetam·et
cui nūq̄ aut raro ſufficiunt ſua· quī
appetat aliena· Concuſſione ergo
pꝛohibita excluſit iniurias· rapinā
exterminauit/excluſa calumpnia·
auariciā quoq̃ dampnauit· dū pꝛe
cepit vnūquēq̃ contentū eſſe ſtipen
dijs ſuis· Sicut enī dictū eſt/mili
tem egere nō licet· cui dum militat
milicie ſue pꝛeſtantur ſtipendia· et
cū emeritus eſt/pꝛedia vel alimen
ta quoad neceſſitas exigit de pub
lico pꝛouidentur·

¶ Capitulum vndecimū· Qꝛ mi
lites durius caſtigandi ſunt/ ſi mili
cie lege contempta priuilegijs ab
utuntur·

SI vero cõtra prohibitioẽm
iohãnis ł legitimas ſanc
tiones in furta dilabitur ⁊
rapinas·durius caſtigandus eſt·vt
qui ſemper ferrũ duraqꝫ tractauit ⁊
ita eſt cohibenda audacia eius vt in
ſeipſo diſcat quãta aĩaduerſione fe
riendi ſint qui legem impugnant·
quam ſuſceperãt defendendã Sicut
eñi multis ĩmunitatibus ł eminẽ
tioribꝰ priuilegijs milicia gaudet·
ita acrioribus penis ſubdenda eſt·
ſi ſua demeruiſſe priuilegia cõuinca
tur Nec in ea ſibi ꝑte prodeſt igno
rantia iuris cũ ⁊ ſi iura publica per
mittantur ſuũ tamen officiũ non li
ceat ignorare Licet enim ſacerdos in
ordinatione·ordinis ſui difficultatẽ
ignoret·eo ipõ ꝙ ſine cõtradictione/
oneroſo ſuccedit officio· ſuſcepti tñ
ſacẽdocij onera cogit̃ ſuſtinẽ Si veõ
negligit aut malignat̃·corripictur
grauiꝰ·eo ꝙ maiori pena digni ſũt
hij·qbꝰ cũ multũ debeatur honoris
aut occulto ã manifeſto iueniũt̃ in
crimĩe Alit̃ crimina tñ·aliter puni
untur exceſſus·quoniã illa plerũqꝫ
penam irrogãt ſanguinis· hec qua
ſi medicinalem pro qualitate delic
ti exigunt curam· Ipã vero nũc ſim
plex eſt· nũc quaſi quãdã acrimoni
am miſcet Verũptñ cum in omni
profeſſiõe diſciplina neceſſaria ſit·
nuſꝙ̃ magis ꝙ̃ in clero ⁊ re milita
ri At res militaris que munus exer
cetur in ſpiritu·acerbius eſt corpora
liter punienda Nichil eſt aũt quod
vtrãqꝫ magis impugnet ꝙ̃ luxuria
quia omĩs intemꝑantia ordini plu
rimũ aduerſatur· Porro vbi ordo
nõ eſt ꝯfuſio locũ habet·et niſi re
primatur correctionis ſtimulo·ꝓcul
dubio ignominiã ex neceſſitate im
portat· Quid eñi faciet fortit̃ quẽ
luxuria ⁊ intẽꝑantia nõ tã exarma
uit ꝙ̃ exanimauit? Qr̃tus liber
ſtrategẽmaticorũ iulij frõtini refert
ꝙ publius ſcipio ad numãtiam cor
ruptũ ſuꝑiorũ ducũ ſecordia exercĩ
tum correxit/dimiſſo ingenti lixarũ
numero·redactis ad munus cotidia
na exercitatione militibꝰ quibꝰ cũ
frequẽs iniũgeret iter·portare ꝯplu
riũ dierũ cibaria imꝑabat·ita vt fri
gora ł ymbres pati·vada fluminũ
pedibꝰ traicere aſſueſceret miles·ex
ꝓbrãte ſubinde ĩꝑatore timiditatẽ ⁊
ignauiã·frãgẽteqꝫ delicatioris vſus
ac parũ neceſſaria expeditioni vaſa
Quod maxĩe nobilit̃ accidit gayo
mẽmio tribuno cui dixiſſe traditur
ſcipio· Michi paulíſꝑ/tibi ł reipub
lice ſemꝑ nequaꝙ̃ eris Quintus
metellus bello iugurgitino ſimilit̃
lapſam militũ diſciplinã pari ſeueri
tate reſtituit· cum inſuꝑ ꝓhiberet a
lia carne ꝙ̃ aſſa elixare milites vti
Philippꝰ cũ ꝑmũ exercitũ ꝯſtitue
ret·vehiculorꝫ vſũ oĩbꝰ iterdixit·eq̃
tibꝰ nõ ãpliꝰ ꝙ̃ ſingulos calones hr̃e
ꝑmiſit·peditibꝰ ãt denis ſingulos q̃
molas ⁊ funes ferrẽt In eſtiua exeũ
tibꝰ xxx·dierũ farinã collo portari
iꝑauit· Gayus marius recidẽdorꝫ
impedimentorꝫ grã qbꝰ maxĩe exer
citus agmẽ onerabatur·vaſa ⁊ cibaria
militis in faſciculos aptata furcis
ſuppoſuit ſub qbꝰ ⁊ habile onꝰ ł faci
lis requies eſſꝫ· Vnde puerbium
natum eſt· multi milites mariani·

Liſander lacedemoni9 egreſſũ via/
quẽdam caſtigabat Cui dicenti ad
nulli9 rei rapinã ſe ab agmine receſ
ſiſſe/reſpondit Ne ſpeciem quidem
capturi p̃beas volo Publius vaſi
ca in hibernis q̃uis claſſis vſus nõ
eſſet neceſſari9· ne tamẽ miles deſi
dia corrũperetur aut ꝑ licenciã ocij
ſocijs inferret iniuriam: naues edifi
care inſtituit Item quoq3 frõtin9
inter multa ꝯſtancie inſignia refert
ꝙ caſſilini obſidẽte hanibale tãtam
inopiã ꝑpeſſi ſunt· vt murẽ venijſſe
centũ denarijs memorie ꝓditũ ſit·
eiuſq3 vẽditorẽ fame perijſſe· emp
torẽ aũt vixiſſe· ⁊ in tanta ãguſtia
fidem ſeruaſſe romanis Petilini
a penis obſeſſi: parentes ⁊ liberos
ꝓpter inopiam eiecerunt· ipſi corijs
madefactis· ⁊ igne ſiccatis folijs q3
arborũ· ⁊ omni genere aĩalium vi
tam trahẽtes· vndecim mẽſes obſi
dionẽ tolerauerũt Hiſpani fabrẽ
ſes oĩa eadẽ perpeſſi ſũt· nec tñ op
pidum heraulcio tradiderũt Ciziũ
cũ oppugñret mitridates · captiuos
ci9 vrbis ꝓduxit· oſtenditq3 obſeſ
ſis· arbitrat9 futurũ vt miſeratiõe
ſuorũ ad dedicionẽ ꝯpelleret oppida
nos· At illi cohortati captiuos ad
mortẽ fortiter excipiendã· fidẽ ſerua
uere romanis Egloninenſes cũ a
viriato/hijs liberi et coniuges redde
rentur p̃poſtrauerunt ſpectare ſuppli
cia pignorũ ſuorũ quã a romanis
deficere Numãtini ne ſe traderet/
fame mori prefixis forib9 domuũ
ſuaꝝ maluerunt· viciſſentq3 roma
nos auctore orozio niſi illi ſub ſcipi
one pugnaſſent

Capitulum duodecimum·

Qd varia aiaduerſio procedit in e
os qui duci non obtemperant· et q̃
tenus debeat obediri ⁊ in quib9 mã
datis locum habeat examinatio mi
litaris in quibus non

In eos vero qui ducis aut
legis non obtemperabant
arbitrio varia animaduer
ſio procedebat· Nam alij in fortu
na alij in fama· alij in ſanguine pu
niuntur· Frontinum relege· et vſq3
quaq3 ita inuenies eſſe· Nam aure
lius cotta/conſultum ad op9/ equi
tes neceſſitate cogente iuſſiſſet acce
dere/ eorumq3 pars detrectaſſet im
perium/queſtus apud cenſores effe
cit vt a patribus notarentur · dein
de obtinuit ne eis preterita era ꝑ
cederent Tribuni quoq3 plebis de
eadem re ad populum pertulerũt ·
omniumq3 ꝯſenſu ſtabilita eſt diſ
ciplina Quintus metell9 macedo
nic9 in hijſpania quinq3 cohortes q̃
hoſtib9 ceſſerant· teſtamentũ facere
iuſſas· ad locum recuperandũ remi
ſit· minat9 non niſi poſt victoriam
receptum iri · Senatus cum mili
tes publij valerij turpiter fugati eſ
ſent· decreuit ne ei auxilia ſubmitte
rẽtur niſi victis hoſtibus· Hijs vo
legionibus que punico bello mili
ciam detrectauerant· ĩ ſiciliam velut
relegatis per ſeptem annos ordeũ
ex ſenat9 conſulto datum eſt · Apij
claudij ſententia ſenatuſq3 conſul
tum omnes qui a pirro rege epiro
tarum capti ₰ poſtea remiſſi erant
equites ad peditem redegit ad le
uem armaturam omnibus extra

vallū iuſſis tendere/donec bina hoſ
tiū ſpolia ſinguli referrēt. Hec frōti
nꝰ. At pliniꝰ aſſerit. qꝛ fuit hec
quoqꝫ antiquitus animaduerſio mi
litaris. iubere ignominie cauſa mili
ti venā ſolui/⁊ ſāguinē dimitti. Cu
ius rei rationi. ⁊ ſi in veteribꝰ litterꝭ
nō potuerit inuenire. hoc tn̄ primo
factū opinatur in militibꝰ ſtupētꝭ a
nimi. ⁊ a naturali habitu declinātꝭ
vt nō tā pena ꝗ̄ medicina videret.
Poſtea tn̄ ob pleraqꝫ alia delicta id
factitatū eſſe credit ꝑ conſuetudinē
quaſi minꝰ ſani viderentur oēs qui
cōtra officiū delinqūrent. Nam leuio
ris culpe non erat animaduerſio ig
nominioſa. et ſi nec illa ex vigore
diſcipline militaris diſſimulatiōi lo
cū relinqueret. Veteres quoqꝫ gre
cos anulū habuiſſe ī ſiniſtre manꝰ
digito qui minimo ꝓximꝰ eſt/ cele
berrime traditur. Romanos ꝗqꝫ
hoīes aiūt ſic pleruqꝫ vſitatos anu
lis. cauſāqꝫ huiꝰ rei apion in libris
egypciacis dicit. ꝙ inſectis apertiſqꝫ
corꝑibꝰ vt mos fuit quos greci ana
tomias vocāt reꝑtum eſt. quēdā tenu
iſſimū neruū ab eo vno digito de ꝗ
diximꝰ ad cor hoīs ꝑtingere ac per
uenire. viſūqꝫ eū eſſe potiſſimū digi
tū tali honore decorandū. ꝗ conti
nēs ⁊ quaſi ꝯnexꝰ cū principatu cor
dis videretur. Vn̄ ⁊ quaſi excordes
arbitrati ſūt curādos aut puniēdos
qui in militare officiū deliquiſſent.
Vt redeam ad frōtinū. Craſſꝰ a
ſēpronio aſello. ⁊ pleriſꝫ alijs hyſ
torie romane ſcriptoribꝰ tradit̄ ha
buiſſe quiqꝫ bonarū rerū maxima ⁊
ꝓ̄cipua. ꝙ eſſet ditiſſimꝰ. ꝙ nobiliſ
ſimus. ꝙ eloquentiſſimus. ꝙ iuris
conſultiſſimꝰ. ꝙ pontifex maximꝰ.
Js cum in conſulatu obtineret aſiā
prouinciam. ⁊ circumſidere atqꝫ ob
pugnare leucas pararet. opuſqꝫ eſſꝫ
firma atqꝫ procera trabe qua arietē
faceret quo muri oppidanorū quate
rentur. ſcripſit ad magnum gayum
maiorū athenienſiū ſociorū amico
rūqꝫ romani populi vt ex malis du
obꝰ quos apud eos viderat. vtꝰ ma
ior eſſꝫ ei mittē ꝓcuraret. Tūc mag
nus gayus compto ꝗ̄obrem malū
deſideraſſet. non vti iuſſerat ma
iorem. ſed quem magis eſſe ydone
um aptioremqꝫ faciendo arieti facilio
remqꝫ portatu exiſtimabat. minorem
miſit. Craſſus eum vocari iuſſit. et
cum interrogaſſet cur non quē iuſ
ſerat miſiſſꝫ: cauſis rōnibuſꝫ ꝗs dic
tabat ſpretis/veſtimēta detrahi iuſ
ſit. virgiſqꝫ multum cecidit. corrum
pi atqꝫ diſſolui ratus omne officiū
imperantis. ſi quis ad id quod fac
re iuſſus eſt non obſequio debito. ſꝫ
conſilio non deſiderato reſponderit
Quid queſo amplius in mona
chū cruciatis regule dictaſſet abbas
ſeuerus? In eo nāqꝫ ſolo deliqrat
qꝺ nō paruerat mandato. ⁊ ſi forte
re ipſa vtilius eſſꝫ qꝺ fecit. Nā ſicut
in religiōe degentibꝰ/ ꝓ̄latorꝫ mā
data dum ꝓ̄ceptionem ꝑpetuā non
impugnāt a ſubditꝭ nō oportet diſ
cuti. ſed īpleri: ſic in re militari circa
mādata ducis nulla eſt examinatio
militaris niſi forte qꝺ ꝓ̄cipit̄ expſſi
ſaluti reipublice inueniatur aduer
ſū. Nam in eo nō obtemperat. niſi
ꝑſidꝰ ⁊ ipiꝰ miles. Quid ei ſiquꝰ.

q̄d deteſtabilius q̄ꝫ ſine fidei reuerē
tia aggredi quicquid dictauerit im
perator? Nōnc apud om̄s nox ſu
neſta eſt· et crudelis plenaq; pfidi
e? Pectore ſi fratris gladiū iugulo
q; parētis· cōdere me iubeas· plenc
q; in viſcera part9 cōiugis· inuita
pagam tn̄ oīa dextra· Caſtra ſup
tuſci ſi ponere tibridis vndas· heſpi
os audax veniā metator in agros·
Tu quoſcūq; voles ī planū effūde
re muros· Hijs aries actus diſper
get ſaxa lacertis· illa licet penitus
tolli quā iuſſeris orbem/roma ſit
Quid nequi9 dicī potuit· ꝟ vn̄ ma
gis deberet ſi fidelis eſſet roman9
imperator offendi? In eo namq; ſce
lerat9 miles fidei ſue fidē facere ſtu
duit· vnde ſeipm̄ maxime īfidelē ꝛ
pfidū ēē oſtēdit Magna quidem
debetur reuerēcia ducī· ſꝫ fidei religi
one ſeruata· Quedā ita neceſſaria
ſūt vt mandatū nō expectēt· alia ſic
deteſtabilia· vt nullū omnino man
datū admittāt Media quidē q̄ neq;
ſunt neceſſaria bona· nec deteſtabi
lia mala· conſiſtūt in arbitrio p̄ſidē
tis· Velit nolit p̄fectus: ex neceſſi
tate boni diligend9 eſt de9· Velit
nolit p̄fectus ex malicia iniquitat
eſt adulteriū declinandū At milita
re· uel nō militare· egredi· uel nō egre
di· ceteraq; q̄ phi indifferēcia repu
tant· ad p̄poſiti diligenciā ꝟ reuerē
ciam ſpectāt In hijs (niſi mādato p̄
ſidentis) oculū aperire/ ē criminis ī
ſtar· aut ex ſcientia ſua ad cuiuſcū
q; opis fructū manū irreuerēter ex
tendere Sit ce9 ī hac parte ſubiec
tus vt viuat· q; quacūq; die q̄ſi ex

propria diſcretione ad arborē ſcien
cie quā ſibi ꝛ p̄latis reſeruat dn̄s te
meraria manū miſerit· laqueū mor
tis incurrit· Quid ei bonū aut ma
lū in talib9 ſit· nō licet iudicare ſub
iectis· dum plena reuerēcia p̄poſitis
exhibeatur· ꝛ fidelis obediencia mā
datoꝝ Militē ergo in oībus hijs q̄
ad ſtatū publicū ptinent nichil om
nino tēptare licet· niſi iuſſu ducis vel
licencia q̄d ipe faciendū decreuit co
boretur Vn̄ hij plerumq; qui ducū
ptēpto uel nō expectato impio pgre
dientes cū hoſte reipublice victori
am cōtulerunt ſepe non tam gliām
aſſecuti ſūt de victoria· quā de teme
ritate vel neglegencia penā· Quid
ergo merebitur trāſfuga ſtationis
ve deſertor ſi ex diſciplina militari
tanta ſeueritate corripitur triūpha
tor? Inſtrategēmatibus iulij ī
uenitur elcarcū lacedemonioꝝ du
cem dixiſſe imperatorē exercitui pci
us timendum eſſe q̄ꝫ hoſtem eo q̄ꝫ
q̄ in prelio dubiam mortem timue
rant/ eos ſtatiōe relicta certum ma
nebat ſuppliciū· Lucius papiri
us curſor fabium ruptilium magiſ
trum equitum q̄ꝫ aduerſus dictum
eius q̄uis proſpere pugnauerat v
gis popoſcit ceſū/ ſecuri percuſſurus/ nec
contēcioni aut p̄cibus militum con
ceſſit animaduerſionem· cumq; p
fugientem romam pſecutus· ne ibi
quidem remiſſio prius ſupplicij me
ta q̄ꝫ ad genua eius ꝟ fabius cum
pr̄e p̄uolueret et pit̄ ſenat9 ac po
pul9 rogarēt Et ne eū credas h
feciſſe ex odio p̄cedēt malli9 cui ipi
oſo poſteagnomē fuit· fil.ū q̄ꝫ is q̄

edictū patris cū hoſte pugnauerat
q̄uis victorē / in cōſpectu exercitus
virgis ceſū ſecuri percuſſit Fuit aūt
diſciplina militaris · ſicut reipubli
ce neceſſaria · ita ⁊ oībus graicoſa ·
adeo quidē vt malliꝰ filiꝰ ꝓ ſe adū
ſꝰ patrē exercitu ſeditionē parāte ·
negauerit tanti eſſe queq̄ꝫ : vt ꝓp
ter illū corrūperetur diſciplina mili
cie · et obtinuit · vt ipm̄ puniri pate
rentur // Apiꝰ claudiꝰ ex hijs q̄ lo
co ceſſerant decimū queq̄ꝫ militē ſor
te ductū fuſte percuſſit // Fabiꝰ rutiliꝰ
conſul ex duabꝰ legionibꝰ que loca
receſſerant vicenos ſorte deductos in
conſpcū militum ſecuri percuſſit · Itē
trinos ex centurijs quarū ſtatio ab
hoſte ꝑrupta erat addixit ſecuri ¶
Quintus fabius maximꝰ tranſfu
garum dexteras p̄ſcidit ¶ Marcꝰ
cato tradidit in furto dep̄henſis in
ter cōmilitones dexteras eſſe precī
ſas · aut ſi benignꝰ i reū animadū
tere voluiſſent · in pncipis ſanguinē
miſſū ¶ Seditio quoq̄ꝫ ſecuri ꝓuo
cat · ita tn̄ vt ꝑ arbitrio duas in pe
na paucorum / ſecuritas et quies rei
publice reformetur // Julius ceſar
ceta ſeditione militū · pene ꝑ eius ꝑcuſſis
caſtra ſedaſſe legit̄ · ⁊ fidē militū re
paraſſe ¶ Cplm 13 Quare angulo
ꝑuēt milites · ⁊ ꝙ exauctoratꝰ nō
habet aliqđ cū gladio telo've comer
cū · ⁊ q̄re gladiꝰ incertus ē angulo

Fit interdū vt ex delicto ſuo
ꝑuēt milites milicie āgulo
i hijs maxie vbi ſacrilegi
a cōmittit̄ Veteri nāq̄ꝫ iure ſtatutū
ē : ⁊ nouo nō ē abolitū · vt q̄ nō ſer
uato milicie ſacramēto religionem
quā ꝓfitet̄ impugnat · cinguli amiſ
ſione mulctetur // Fert̄ h̄ edicto iu
liꝰ cōpeſcuiſſe militē ſuū qn̄ vrbē in
greſſis nō licuit hoīes ſpoliare / aut
tēpla deorꝝ · qđ ei poſtmodū ingra
ueſcente ſeditiōe īprorogauit · Numi
nibꝰ nāq̄ꝫ romanis ciuibuſꝫ iurati ī
pugnare nō poterāt q̄s ſacramēto mi
licie ſuſceperant defendendos ¶ Sic
quoq̄ꝫ gayus curio bello dardanico
circa dirachiū cū vnā de legionibꝰ
quinq̄ꝫ / ſeditioſā vidiſſet · eā ꝓdire
iuſſit inermem diſcinctā in cōſpectu
armati exercitus ſtramenta ꝯegit
ſecare Poſtero aūt die ſimiliter foſ
ſam diſcinctos milites facere · nulliſꝫ
p̄cibꝰ legioīs ipetrari ab eo potuit ·
ne ſig̃ eiꝰ ſubmitteret nomēq̄ꝫ deleret
Milites aūt in ſupplemētū aliarꝫ le
gionū diſtribuit Nō eni reſtituebā
tur qui meruerāt ꝑuari cingulo · cū
q̄ꝫ eos pre ceteris virtutū merita ī
ſignirent // Milites qui ex cānenſi
pugna cedentes in ſiciliam fuerant
relegati · poſtulauerāt a marco mar
cello ꝯſule · vt in p̄liū duceret̄ · Ille
ſenatū cōſuluit · ſenatuſq̄ꝫ negauit
placere ſibi eis cōmitti rēpublicā q̄
eā deſeruiſſēt · Marcello tn̄ ꝑmiſit
facere qđ videret̄ / lege tn̄ p̄ſcripta
ne q̄s eorꝫ ⁊ munē vacaret · neve do
naret̄ p̄mio · a honore ā reportaret̄
ī ytalia dū peni in ea fuiſſēt ¶ Dū
vero cingulo ſpoliati ſūt · eis nec era
ꝓcedūt · nec militaribꝰ p̄uilegijs gau
dēt · nec h̄nt aliqđ cū gladio telove
ꝯmerciū · Ideoq̄ꝫ ꝓuida cōſtitutione
maiorū eſt gladiꝰ īſertꝰ cingulo · vt
collato honore cinguli · ptās q̄q̄ꝫ ipi
us gladij aliq̄tenꝰ itelligat̄ collata

Et recte cingulo decoratur/ad mi
liciã quiſquis accedit: qꝛ eum expe
ditũ eſſe ad munia reipublice offi
cij ſui neceſſitas exigit. Accingi nã
qꝫ ſolet/cui gerenda imunẽt. ⁊ cui va
cacio datur. licet eſſe diſcinctum Vñ
illud in libro regnorum Non eque
glorietur accinctꝰ. vt diſcinctus. qꝛ
ſollicitudo laboris iniunctis gloriã
di licentiã non admittit. Et ociandi
libertas ⁊ ſecuritas quietꝭ plerum
qꝫ extollendã parit ¶ Cingulũ er
go iudicium laboris. labor honoris
meritũ. vt liqueat omnibus qꝫ qui
laborem indictum milicie/ſubire de
trectat. honorem gladij in militari
cingulo fruſtra portat. Ipſiꝰ quoqꝫ
cinguli caſſa eſt ſignificacio. niſi fidẽ
eius roboret ⁊ ſolidet labor. Vide
as multos cinguli honorẽ tumẽtes.
ſed niſi honorẽ impleãt laborioſa
merita. idem eſt ac ſi ꝓſolida ſubſtã
cia quis venderet ſpumã. Profecto
dignus eſt priuilegiũ ꝑdere. qui cõ
ceſſa ſibi abutitur poteſtate. Abuti
tur aũt quis. vel nõ faciẽdo qd̓ opor
tet vel faciẽdo qd̓ fieri non debet.
Et cum vtrũqꝫ ſit malum. vt dicit
peccatum delicto grauiꝰ eſſe ſolet.
Deliquit enim qui non implet of
ficium. ſed plane peccat quiſquis cõ
mittit cõtrariũ. Albo ſiquidẽ nigrũ
magis opponitur qꝫ non album. Et
triſticia leticiã magis impugnat qꝫ
ſpes aut timor. que neqꝫ i leticie ra
cionem cadunt. nec ei maxime ad
uerſãtur. Et cingulo quidẽ abutitꝫ
tã ille q̃ non implet qd̓ oportet ex
milicie ſacramẽto. qꝫ ille q̃ ĩpugnat
milicie ſacrãmẽtũ Delinqt tñ grauiꝰ q̃

ĩpugnat ſicut hoſtis vetus. ignauo
milite odibilior eſt. Vñ qui rẽpub
licã ⁊ iermem manũ/militaribꝰ ar
mis impugnat. iuſtiſſime exauctora
tur. tã qꝫ ille qui figurã hoſtilẽ induc
rit ¶ Sed ꝑ ceterꝭ omnibꝰ diuino
⁊ humano iure grauiꝰ feriũtur ſacri
legi ⁊ hij qui varijs ꝑturbationibꝰ
impugnãt ecciam dei quibꝰ lex non
ꝯpaſſionem dexteratũ/ ſed penã irro
gat capitalem. Si patrociniũ illo
rum aſſumãt cicero et demoſtenes.
ſi in defenſione eoꝝ linguam acuat
⁊ totꝰ ingenij ſui vires exhauriat
quintilianꝰ. ſi iura viguerĩt. qd̓ poſt
deũ in manu ꝑ̃ncipis eſt. fortunas
eoꝝ ⁊ capita / qui legitimis ſuppli
cijs feriantur tueri nõ poterũt. Qꝫ
ſi gladium ſuũ aduerſus tales nõ
exerit princeps. in ſeipſũ procul du
bio ꝓuocat gladiũ bis acutũ quẽ
in ore ſuo gerit filius hominis gla
dium vtiqꝫ qui viuus ⁊ efficax eſt.
qui corpus findit. et animam mit
tit in iehennam ad quem obtuſus
eſt omnis gladius ⁊ omnis arma
tura fragilis fluida et infirma. ꝑter
illam quã ſola cõſtruit gracia in bo
noꝝ fabrica meritoꝝ Sũt tamen
plurimi qui maloꝝ clamore operũ
qñ milicie cõſecrandi cingulũ altari
obtulerũt videntur proteſtari ſe eo
tũc animo acceſſiſſe vt altari ⁊ mi
niſtris eiꝰ. ſꝫ et deo q̃ ibi colitur bel
lũ denũciarent. Facilius crediderim
hos malicie execratos. quam ad le
gittimam miliciam conſecratos

¶ Capitulum decimumtercium

Qꝫ diſciplina militaris plurimũ
ꝓdeſt. ⁊ q̃d miliciã maxime frangit

Proinde neceſſaria eſt diſci
plina militaris · cuius quā
ta ſit vtilitas nō facile dix
erim Vt enī dictū ē romanis adeo
ꝓfuit diſciplina · vt orbē ſue ſubicē
rent ditioni Alexander quoqꝫ ma
cedo exiguā manū militarē ſuſcepit
a pr̄e ſed doctā · qua aſſuefacta mili
cie / orbē terrarū aggreſſuꝫ innume
ras hoſtiū copias fudit · Xerſes
a tretētis lacedemonioꝝ ad termo
pilas vexatus · cū eos manu infini
ta pluimiſqꝫ ſuoꝝ amiſſis vix con
feciſſet · in eo ſe deceptū dicebat ꝙ
multos quidē hoīes haberet · viros
aūt diſcipline tenaces nullos · Hoc
quidē vere dixit · quod et fuga illa
teſtatur · qua apud ſalaminā turpi
ter victus · q̄ tot gentes in bella tra
hebat · vt duceꝫ nō poſſent facile nu
merari vix vna naue euaſit Fertur
enī ꝙ dux exercitus ciꝰ non ꝯſue
uerit ꝑ multitudine aliter numera
re · ꝙ̄ ſingulis telis receptis a ſingu
lis vt ex numero teloꝝ ducū quoqꝫ
numerꝰ tenētur · Eſt autē dux
vbiqꝫ inutilis : apud quē diſcipli
na nō viget / ⁊ fruſtra ſperat victori
am · qui animos manuſqꝫ militum
aſſidue non exercet Milcs ſubitus
ſubito deſerit ducem · et laborē ferre
nō ſuſtinꝫ quē ꝯtinuꝰ nō exercuit la
bor Ceſaris aīm fiducia robora
uit : ꝙ ei res erat aduerſꝰ militē ſubi
tū / ducēqꝫ emeritū · et q̄ lōga pacis
quiete dedicerat ducē · Sed et vbi
victoria deſperatur ad ſpē vindicte
erigendus eſt animꝰ · Eſt enī inter
dū vna ſalus victis nullā ſperare ſa
lutē · ⁊ vt ſe victorēs putēt / ſi nō mo

riantur multi · Magni nāqꝫ mune
ris loco eſt / ſacian vltione / et diſpē
diū vite · vindicte ſolatio ꝯpēſari Fa
cile aſſumit pugnādi neceſſitatē cui
fugiendi imponitur difficultas · Au
daciores ſunt qui bellū inferūt · et ſe
pe dū alij honeſte viriliťqꝫ mori ac
piunt · feliciter vincunt · Audentes
namqꝫ fortuna iuuat · et vt pugne
diſcrimen iminet · degeneres aīos
timor arguit quo nichil ignominio
ſius eſt / hijs qui nomē et officiū mi
licie ꝓfitentur · Timidos nāqꝫ gra
uiſſime lex percellit militaris Du
ci q̄ꝫ in re militari diligētiſſime ꝓca
uendū eſt · ne venus et vinū pugnā
tia pectora frangāt · Semper enī vin
cit luxuria · ſed eos dūtaxat quos
ante corrūpit · eo quoqꝫ ſtudioſiꝰ fu
gienda eſt · ꝙ ī clientelā ſuam acerri
me ſeruet Anthiochus tante luxu
rie et ſuperfluitatis inſtruxit exerci
tum · vt eciā gregarij milites aurea
caligas facerēt · procularentqꝫ ma
teriā · cuius amore populi dimicant
Gens quoqꝫ parthoꝝ ſepiſſime ſu
peratur · eo ꝙ luxurioſiſſima ē Nā /
quicquid ad eos tractꝰ mundiqꝫ
teporē / Ibiē · emollit gentes demē
tia celi · Solent non in acie cominꝰ
preliari · ſed quoad poſſunt hoſtem
eminus ledunt · Obſeſſas vrbes /
mora et viribus neſciunt expugna
re · Pugnant procurrentibꝰ equis ·
aut terga dantibus ſepe eciam ſimu
lantibus fugam · Signū hijs ex an
tiquo more / non tuba · ſed tympano
datur · nec pugnare diu poſſūt · quia
intolerabiles eſſent · ſi quātus eſt
eoꝝ impetus tāta eſſet ꝑſeuerātia ·

Natura tacĩti ad faciendũ q̃ ad di
cendũ promptiores. In abũ para-
fides dicti promiſſiq; nulla. Princi
pibus metu. nõ pudore vel religiõe
paret. Principatus vero quem cor
rũpit luxuria diu ſtare nõ p̃t. aut ſi
ſteterit opprimente iudicio dei euo
met quicq̃d imoderatio luxurie hau
ſit. Modum ſiquidem ſui neſcit. nec
ante intemperantiã reprimit q̃ ex in
dulgentiore licentia in extremã tur
pitudinem prolabatur. Aſſiriorum
diſcute plagas. et hiſtoriarum teſtimo
nio cõuinces regna eorum impulſu
luxurie eſſe ſubuerſa. Inter cetera
refert trogus. q̃ poſtremus rex aſſi
riorum regnauit ſardanapall9. vir
muliere corruptior. Ad hunc viden
dum quod nemini ante eum per
miſſum fuerat prefect9 cum admie
ti magna ambitione egre obtinuiſ
ſet. inuenit eũ inter ſcortorum greges/
purpurã colo nentem/ mulebri ha
bitu cum mollicie corporis et oculo
rũ laſciuia omnes feminas anteiret
penſa inter virgines partientem.
Quib9 viſis indignatus/ tali femi
ne tm̃ virorum iri ſubiectum/ tractanteſq;
ferrũ. et arma habẽtes parere. pro
greſſus ad ſocios quid viderit refert.
Negat ſe ei parere poſſe qui feminã
ſe mallet eſſe q̃ virum. Fit igitur cõ
iuratio. Qua ille audita. in aulam
regiam ſe recepit. Ubi extructa incẽ
ſaq; pira et ſe et diuicias ſuas in in
cendiũ mittit. hoc ſolo imitatus vi
rũ. Et precedentiũ quidem regum
robur a luxuria emollitũ eſt. deinde
per ſingulos quaſi per gradus inua
leſcente mollicia. in hos tandẽ effe

minatũ fractum et cõminutũ eſt. Im
periũ fere romanũ exhauſtũ ẽ. et di
uulſũ. nerone imperante. cui9 gula fere
oĩa deuorauit. maculauit libido. ex
hauſit auaricia. fregit ignauia. luxu
ria cũ ſuperbia exinaniuit. Hic nullã
veſtẽ bis induit. vt in aliquo ceteros
ſingulari glã precellerẽt. Et dũ roma
permiſit/ totũ orbẽ fecit ingloriũ. Quic
q̃d aliorum q̃ſiuit induſtria. hui9 incuria
fere amiſit. Caplm̃ xv. Romanos p̃
ceteris in diſciplina viguiſſe et in cis
iuliũ ceſarem floruiſſe pre ceteris

Ed cũ oĩm gentiũ exẽpla
euoluo diſciplina rõnorum p̃
ceteris lucet. Meſis quoq;
plurimũ profuiſſe legitur diſciplina. vt
in paucitate ſua finitimis ſuperarẽt. cũ
rõnis auſi ſint ſuper imperio gẽtiũ dimi
care. Qui feri autem extiterũt. ex ver
bis eorum colligitur quib9 aduer
ſus romanos pugnaturis. vnus du
cum ante aciem poſtulato ſilencio.
Vos inquit qui eſtis? Reſponſum
eſt. romani gentiũ domini. Et ille
Ita fiet inquit ſi nos viceritis. Gra
ui tandem conflictu pugnatum eſt.
Sed romani vicerunt et numero
plures et fortiores viribus. et exer
citatiores vſu. multis tamen amiſ
ſis ſuorum. eo q̃ eis colluctatio fue
rat aduerſus populum diſciplinali
ter eruditũ. Verũ in tota re mili
tari nichil vtili9. nichil clarius du
ce erudito. Nã virtus et induſtria du
cis efficaciã exercit9 ſicut publicãr
dici ſolet q̃ſi alterã lãce penſat. Ceſa
reos triũphos dua pocius q̃ exercĩ
tui vetuſtas aſſcripſit. Ut eni ſolin9
ait. q̃tũ ſenici9 q̃ ſergi9 int̃ milites

tantũ inter duces p̃mo inter omẽs hoĩes ceſar dictator enituit. Huiꝰ ductibꝰ vndecies centũ vigĩti et duo milia hoſtiũ ceſa. minas annotauit Signis collatꝭ quĩquageſies ſtbis dimicauit. Marcũ marcellũ ſolus ſupgreſſus qui nouies ⁊ tricies pari modo fuerat preliatus. Ad hec nullus celeriꝰ ſcripſit. nemo velociꝰ legit Quaternis eadẽ eplãs ꝓhibetur ſimul dictaſſe Benignitate adeo p̃ditꝰ. vt quos armis ſubegerat clemẽtia magis vicerit

¶ Capitulũ decimũſextũ Que nr̃atibus mala proueniant ab indiſciplinatione.

SEd quid maiorꝫ vͥtutẽ replico ⁊ reuoluo. Defecit etas nr̃a ⁊ fere ad nichilũ redacta eſt honoribꝰ intumeſcit. honorꝫ neſciens gradus. vanitate noĩm delectatur. ꝯtempta rerũ veritate et fructu Aleator auceps. qđꝙ magꝭ mire re ſtultiẽs. et qui virilia nũꝙ̃ tractauerũt. ſed neqꝫ nota habuerũt officia cũ ad opera laſciuie pilo fruticante cuteqꝫ ĩdurata tãꝙ̃ ĩhabiles reprobãtur. militẽ induũt. p̃mipilatum ducatũqꝫ affectant et ſeductores et doctores pollicẽtur officij qđ nũꝙ̃ didicerunt. Porro nullũ vnꝙ̃ ĩperiũ ſic virtus dilatauit. cuiꝰ iſti nõ ſufficiãt ꝯtrahere fines. aut oĩo vires euacuare Si michi nõ credis vł opibꝰ crede. Pudet dicere qđ dolor eſt et ignominia ſuſtinere. Dũ armata nobis milicia ſtertit. dum alienã expugnãt pudiciciã/ ſuã proſtituũt. Dũ nobiliũ cruciẽt domos ꝯuiuia explorant. vt epulentur cottidie ſplendide. dum ampullas proiciunt. ⁊ ſeſquipedalia verba. ſine cruore trucidãtes ſarracenos ⁊ parthos et ſi qđ aliud hoſtili cẽſeẽ noĩe Dũ hoc faciũt milites glõſi niniꝯlinꝰ ĩ domitus ĩſoleſcit. iermes britones ĩtumeſcũt. ipſoꝝ q̃ dicũtur palatini comites ⁊ regũ ſãguine gloriãtur. fere ad deditionẽ ꝯpellũt ⁊ q̃ſi tributarios faciũt. Nõ eſt q̃ cũ eis velit manũ ꝯſerere. aut q̃ velit eq̃ marte qđ valeãt experiri. Armati iermes ad cãpeſtria ꝓuocãt. ſꝫ iermes ad ſilueſtria. qꝛ de ꝓpria vͥtute diffidit/ nemo noſtrorũ ꝓſeq̃tur Vtinã memoritꝰ tenuiſſẽt qđ de ciſalpinis romana narrat hyſtoria. cuiꝰ vͥba ſũt hec Ciſalpinorũ ĩcolis cũ ferarꝫ corpora plus q̃ humana erãt. ſꝫ experimento dep̃hẽſũ ẽ. quia ſicut virtꝰ eorũ p̃mo ĩpetu maior eſt q̃ virorũ ita ſequẽs minor eſt q̃ feminarꝫ Alpina eni corpora humẽte celo educata habent aliquid ſimile niuibus ſuis Cum mox incaluerint pugna. ſtatim in ſudorem eunt ⁊ leui motu quaſi ſole laxantur ¶ Alibi quoqꝫ. Alpinarum gentiũ ſeuitas facile vel per mulieres oſtẽditur. que deficientibus telis infantes ſuos afflictos humi in ora militum aduerſa miſerũt. Si eſſẽt plane q̃ ĩpugnarẽt niniꝯllinos nr̃os ꝓculdubio vicerẽt Sed vt ait amẽtiꝰ Nõ eſt qui faciat faciẽda. q̃ fere ꝓſia vltronea natura ꝯpellit Armatã ꝓuinciã iermis ĩbelliſꝫ barbaries aggrediꝭ depopulaꝭ ⁊ vaſtat. ⁊ q̃ domi ſue eſurit milite noſtro cedente de nr̃o ſaciatur. et in noſtro facit luxurie diem feſtum.

Nūquid enī nō cedit miles q̄ nō re
pellit hostē irruētē ⁊ iminētē ? Di
cero nec amor patrie. nec rerū dāp
na nec ſalutis iminentis ab hoste
diſpendiū. vel pudoris ſtimul9 vtu
tem miliāe nr̄e excitare debuerat.
cui iā inermis ⁊ inſolens waleſis
inſultat. Prouerbialiter dici ſolet qꝛ
miſera terra eſt. quā agaſo vel muli
o depopulatur. Qꝫ ſi nulla exhor
tatiōe virili nr̄i poſſunt milites ad
virilia iacitari. vel mr̄es et vxores
cedentium eos vrgeāt ad virtutē.
Nam aliquid tale in priſcis hyſto
riȷs inuenitur. Cū enī irruentib9
medis acies pſarū pulſata in fugā
ageretur. ⁊ ānimo deficiens. nec vic
torem reſpicere auderet. mr̄es ⁊ vx
ores eoꝝ paſſim obuiā fugientib9
occurrunt. ⁊ mulierū denſata acie/
orāt vt in pliū reuertāt̄. Nolētib9/
ſublata veſte/ obſcena corpis oñdūt
rogantes viui in vteros matrū vel
vxorū velint refugere. Hac repreſſi
caſtigatione in pliū redeūt. ⁊ facta
impreſſiōe/ q̄s fugiebāt fugere ꝯpu
lerūt. Utinā ſic faciāt vxorēs ⁊ mr̄es
nr̄oꝝ marchionū. dum q̄ui cqꝫ occa
ſiōe patriā ſeruēt icolumē. ⁊ labē
pudoris āmoueant. ¶ Cplm xvij.
Nobis a nr̄atib9 exēpla eſſe vtutū
⁊ q̄s ciuitates in ytalia condiderit
brēni9 ſcd̄ꝫ antiquas hyſtorias.

Uerū quod a nr̄is nūc queri
mus iā p̄te deperijt ⁊ eouſqꝫ
maioꝝ noſtroꝝ vtus ma
nauit ad alios. vt plenitudo diuitie
vene a fōte videatur ī riuulos defe
ciſſe ei neqꝫ a rōnis/ ⁊ grec̄ tm̄ no
bis ſunt exempla virtutis/ nā ⁊ do
meſtice habūdam9. Tradūt hyſto
rie brēnū ducē ſenonū. q̄ exercitū ro
manorū apud flumē albā cōfecit ip
ſāqꝫ vrbem romā irrupit. cepit/ et
ceſis patrib9/ ⁊ ſubacta ytalia/ inuaſit
greciā/ vaſtans oīa/ vniuerſiſqꝫ ter
ribilis vſqꝫ ad delphicū appollinis
tēplū. quod ſitū eſt in mōte parna
ſo proceſſit/ ipſiuſqꝫ appollinis appe
tens ſpolia ſcurriliter iocat9 ait lo
cupletes deos largiri hominib9 o
portere. Hūc inq̄ tradūt de maio
ri britānia que ab aduētu ſaxonū
in inſulam appellatur anglia oriun
dum. Apud trogum pōpeiū in vi
ceſimo repitur. qꝛ ſenones galli cō
militones brēnij cū in ytaliā veniſ
ſent. tuſcos a ſuis ſedibus expule
runt in ea condiderūt vrbes egregi
as. mediolanū. cumas. brixiam.
veronam. vergamū. tridētum atqꝫ
vincēciā. Nam ꝙ vrbē ſenenſiū ſe
nib9 ſuis. et valitudinariȷs armen
tariȷſqꝫ conſtruxerint. non modo
fides hyſtorie. ſed celebris traditio
eſt/ ex eo quidē validior/ ꝙ ſenēſes
⁊ liniamētis membroꝝ ⁊ venuſta
te faciei/ ⁊ coloris grā/ morib9 quo
qꝫ ipſis ad gallos et britones a q̄
bus originem ꝯtraxerīt videtur ac
cedere. Licet eos vetuſtas tp̄is/ celi
plaga/ ſit9 regiōis/ ꝯuict9 finitimoꝝ
q̄b9 ſāguie ⁊ morib9 diu pmixti ſt̄
ex mag̃ pte mutauerit. Nōdū tn̄
colorē gallicū cādorē ſciꝫ/ h̄ oīa ad
vicīnoꝝ ſilitudinē extēminaſſe ſuf
ficiūt. Greci nāqꝫ lac galac dicūt.
Un̄ et galaxias lacte9 appellat̄ ⁊
galli q̄ſi colore lactei et galathe q̄
qꝛ dā ſt̄ gallo greci. ī finib9 grecie

quos gallorum milicia occupauit.
Mansit āt exercitꝰ ille/brenno du
ce/triūphator ꝛ ſēp īuictꝰ. donec in
ſurgē auſꝰ eſt in deos. ipm̄ appolli
nis delphicū īuadēs tēplū. Ubi cū
incole dei opē ſupplicit̄ iplorarēt. iu
uenē ſup̄ modū hūanū inſignis pul
chritudis ī delubri culmine ꝯſpexe
rūt Auditꝰ ē etiā ſtridor arcꝰ et ſtre
pitꝰ armoꝝ. Ubito etiā tre motu
ꝑmontis abrupta galloꝝ ſtrauit
exercitū Inſecuta deinde tēpeſtas eſt
q̄ grandine ꝛ frigore ſaucios abſūp
ſit. Dux ipē brēnus cū dolorē vul
nerū ferre nō poſſet. pugiōe vitā fi
niuit. Nec moueat queq̄ʒ vt dic
tū eſt in templo viſū eſſe appollinē.
ad ducis inuicti audaciā coercendū.
delēdūqʒ exercitum qui ꝑmittente
deo/cōtīgētib9 culpis hoim/multas
deleuerat nacōes. cū certū ſit ceci
as ꝑtātes plurimū neq̄ciē ſue exer
cere/in illos qui ſane fidei expertes
ſūt. et vere religiōis ignari Eis nā
qʒ grā ſubtrahitur; daturqʒ malig
nis ſpiritibus licencia nocendi. cum
niſi domino permittēte omnino no
cere non poſſint. nec ſi velint. Et ſi
cut euangelico docetur teſtimonio
non impetrata licencia non audeāt
aut queant irruere in gregē porcoꝝ

Caplm̄ xviij. Exēpla recentiū
hyſtoriaꝝ ⁊ quomō rex henricus ſe
cūdus tēpeſtatē ꝛ ꝓcellas regis ſte
phani ſerenauerit ꝛ pacauerit īſulā

ET quia brenni hyſtoria
aliqui forte nimis remota
videbitur ad demonſtradū
virtutē gentis cui nō noticia. ſʒ doc
trina exercitū ars et forte dux de
eſt. accedo ꝓpius et ea que fere ſūt
oibus nota cōpendioſo ſermone ꝓ
ponā. Secundꝰ quāta virtute an
gloꝝ duces danos ve fregent. mo
tuſqʒ cōpeſcuerit nociuoꝝ. vel exer
ꝓſpiciū eſt ꝙ ob egregie virtutꝭ me
ritū quā ibidē potet̄ et patet̄ exerci
it. cantia nrā ꝑme cohortis honorē
et ꝑmos cōgreſſꝰ hoſtiū/vſʒ in hodi
ernū diē in oibus prelijs obtinet.
prouīcia quoqʒ ſeueriana q̄ moder
no vſu et noīe ab incolis wilteſira
vocatur. eodem iure ſibi vendicat co
hortē ſubſidiariā/adiecta ſibi deuo
nia et cornubia Ad tēpoā nrā deſ
cendo. Rex angloꝝ qui ruffus cog
noiatus eſt. armis quidē ſtrenuꝰ.
ſed parū religioſus. et qui ꝑſecutiōes
ſanctoꝝ ⁊ precipue ſancti anſelmi
cātuarꝭ/ſpiculū inuidie quo ſuffoca
tus eſt. in ſe viſus eſt ꝓuocaſſe. Je
inquā cenomānū expugnauit. comitē
cepit. nec tn̄ dignatꝰ ē eū carcerali
cuſtodie mācipaē. tātoqʒ opi atteſta
bitur imppetuū mons barbatꝰ. aut
ſi alio noīe cenſere maluerīs dicaē
mons barbarus aut barbaroꝝ.
Tranſeo ad ſucceſſorē eiꝰ henricū
inclitū regē. qui leo iuſticie appella
tus eſt/quē ſicut publice notū eſt nō
modo vrbes. ſed et turres gallie ti
muerūt. Vʒ q̄lit̄ regē frācoꝝ ꝯmiſ
ſo ꝓlio fregerit et fugauerit. qz ꝓce
lebre ē. et victorie illꝰ in vtroqʒ reg
no/q̄ publico ꝓlio interfuerunt/plu
rimi teſtes extāt. ne replicaē notiſſi
ma tedioſū ſit ſcient̄ ꝓtereo. Nor
mānoꝝ ducē virū bellicoſū/armis
ſtrenuum. qui iheroſolima libera
ta redierat. ſub vmbra nominis.

quomodo ceperit alieni regni ingreſ
ſus terminos/referre ſuꝑuacaneum
credo. cum etiã iuniores eundẽ cap
tum viderint in cuſtodia publica/ha
bita tamen eſtimatiõe dignitatis ⁊
ſanguinis. Teſtãtur hoc normãno
rum proceres. alij capti. alij incarce
rati. alij exheredati in hodiernũ di
em. Sed ⁊ ſepulchrũ captiui ducis
apud nos eſt. Poſtremo ne lõge
petantur exẽpla. nepos illi9 totius
cui ſi collate iam gracie virtutũ in
finem coheſcerẽt merita. rex optim9
apud britannias. normãnorũ et a
quitanorꝫ dux feliciſſim9 ⁊ primus
tam amplitudine rerũ q̃ꝫ ſplendore
virtutum q̃ꝫ ſtrennu9. q̃ꝫ magnific9
q̃ꝫ prudens ⁊ modeſtus ab ipſa vt
ita dicã infãcia fuerit nec ipſe liuor
ſilere aut diſſimulare poteſt. cũ opa
tecentia ⁊ manifeſta ſint. et a britã
niarum finib9 ad hyſpanie limites
virtutis ſue protẽderit ⁊ cõtinuaue
rit titulos ſcꝫ ingeniũ et rerum pru
dentia velox. ante pilos venit. dicẽ
da tacẽdaqꝫ callet. et potis eſt nigrũ
vicio prefigere teta. Volẽs naqꝫ de
us gentis ꝑuaricatricis punire ma
liciã rupto federe. qd̕ iuramẽto pro
rerum cũ filia leõis iuſticie firmatũ
fuerat: nouorũ ꝑmiſit ſublimari fa
uorem. ⁊ ĩ regno alieno regnare ho
minem ꝯtẽptorem boni et equi/cu
ius cõſilium infatuatũ eſt ab inicio.
cuius cauſa in iniquitate ⁊ perfidia
fundata eſt/negligentẽ diſcipline. vt
eo non tam regnante q̃ꝫ cõcuciente
et collidente clerũ ⁊ populũ prouo
carẽtur omnes ad oĩa. Menſura nã
qꝫ iuris ius erat. Inuadẽs ergo reg
num exheredauit. excluſit dominũ.
pro quo quidẽ ſi fides eſſꝫ in hoĩe/⁊
deceſſorũ meritis. ⁊ ex necitate iura
mẽti/ſibi fuerãt moriẽdũ. vicinas ſtu
duit corrũpere natiões cũ pncipib9
matrimoĩa ꝯtraxit ⁊ amicicias. ne
quo dei bñficio puul9 qui adhuc va
giebat ĩ cunis ad petitionẽ hẽdita
tis poſſꝫ accedere. Plurima q̃dẽ adũ
ſus ĩnocẽciã machinabat. Sꝫ in oĩ
b9 hijs mẽtita eſt iniq̃tas ſibi. eoqꝫ
ĩnotuit. qꝛ de9 verax eſt. qꝫ fidẽ quã
deo ſuo dñoqꝫ terreno nõ ſeruauit.
eã neq̃q̃ꝫ repperit ĩ ſubiectis. Eadẽ nã
qꝫ mẽſura remenſũ eſt ei. q̃ ipſe alijs
ꝑmẽſus fuerãt. Ac ſi oẽs apud ennuũ
didiciſſẽt. neqꝫ dedi neqꝫ do ĩfideli cui
q̃ꝫ fidem. Sꝫ cũ multa male pauca
bene. illud quidẽ peſſime egit. qꝫ in
contemptũ dei in xpriſtos eius ma
nus iniecit. non ſine nota ꝑfidie et
proditionis. quã nefarij operis me
ritis contraxit apud oẽs vt ad curiã
eius exinde nemo ſecure accederet.
Non tamen ſolos. et ſi primos ad
perniciẽ ſui cepit epiſcopos. ſꝫ omni
bus quos ſuſpectos habuit. ꝓditio
nis ſue tetẽdit inſidias. At incaptio
ne epiſcoporũ inicium malorũ fuit
et ab ea die nõ defuit gladi9 lateri
ei9 ⁊ fcã ſũt ſꝑ nouiſſima hoĩs dete
rioꝛa p̃orib9. Quid multa? In dieb9
ei9 multiplicata ſũt mala ĩ terra. vt
ſi q̃s ea ſũmatĩ recẽſeat. hyſtoriã io
ſephi poſſit excedere. Verũptñ ſe il
lis pueri vt9 oppoſuit. ⁊ fere ãte eta
tẽ et mun9 militare/ſic malignãtũ
impetũ fregit vt theodoſio iuniore
quẽ hyſtorie cõferũt alexãdro q̃nqꝫ
dictus ſit nõ eſſe. et vtinam nunq̃ꝫ

inueniatur inferior. Nec mora in p̄
mus adoleſcentie ãnis impubes ad
huc miliciam aggreſſus eſt/vultuqꝫ
ferociori ⁊ fortiori manu diuini aux
ilij hoſtium corda concuſſit ⁊ fregit
Statimqꝫ inſurrexerũt in eũ reges
francorũ ⁊ anglorum. collectis viri
bꝰ ſuis ⁊ vtroqꝫ ĩmanior hoſtis eu
ſtachiꝰ ille ſororius regis francorũ.
qui ꝓpriam agens cauſam nõ tam
patri ꝙ̃ ſibi paternũ dyadema con
ſeruare nitebatur. Et eos quidẽ nõ
modo viriliter neoptolemus noſter
ſuſtinuit. ſꝫ ex maxima ꝑte potenter
ſuperauit. Vñ tactꝰ dolore cordis
intrinſecus euſtachiꝰ quem p̄dixi ꝙ
ĩ vita optimũ fecit rebꝰ exceſſit huã
nis. quẽ letantibꝰ bonis. ⁊ publice
fortune ꝯgratulantibꝰ. qm̃ hoc fla
gellũ aliđ patrie ĩminebat luxerũt
ãbubaiarũ collegia. pharmacopo
le mẽdici. numi. balatrones. hoc
genꝰ omne. Ne tamẽ obitus eius
glorie ducis noſtri quicꝗ̃ detrahẽt
deditionẽ. chraumerſie in cuiꝰ ſubſi
diũ cũ patre venerat. in manu vali
da ⁊ numero ãpliori nimis arma
tus. militũ inſtructꝰ copia ſuſtinuit
p̄ſens ⁊ vidit. Dux aũt conſilio v
niꝰ p̄monitus. inter caſtrum qđ rex
munierat ⁊ regis copias. ſuũ ſed lõ
ge minorem exercitũ intericit. Ne
tamẽ hoc alienigene aſcribant viri
bꝰ ſuis noſtro p̄apue milite niteba
tur. Ad hoc demũ exigẽtibꝰ culpis
perductꝰ eſt qui regnũ occupauerat
vt cogeretur exheredare filium ⁊ di
ci cedere regni ſucceſſionẽ. ⁊ totius
regni proceres et miliciam fidelita
te p̄ſtita obligare. // Tranſeo ad ob
ſidionem chiuonis quia ibi ãglos
⁊ normannos quos iã multiplex
confederatio vniuit precipuos et
magis ſtrennuos in captione caſtri
extitiſſe nullus ignorat. Nam ſileo
de vãncto ⁊ toto minoris britãnie
ꝙ̃uis grandis prouincia ſit comita
tu. qui rebellis eſſet in hodiernũ di
em niſi robur gentis anglorum eſ
ſet formidini. Hoc ipm̃ aut verꝰ
ã amore ⁊ v̓tute allectꝰ. ĩcertũ ei ẽ
illuſtris bleſentium ⁊ carnotenſiũ
comes caſtra q̄ pupillaris etatis
tempore amiſſa fuerãt. ducatui nor
mannorum reſtituit. Longum eſt ſi
indita geſta tanti principis enume
rare contendam. que ſicut omnes ã
mirari neceſſe eſt/ita plene deſcribẽ
impoſſibile. nec ego viribꝰ meis ar
rogo in quo ſi iuxta p̄cedentis grẽ
curſũ ſibi diu ſucceſſerũt ꝓſpera ſuda
re poterunt oroſiꝰ. egiſippus ⁊ tro
gus. Ceterũ adoleſcentie exitus a
liquibꝰ ſuſpectꝰ ẽ. ⁊ vtinã fruſtra a
bonis timeatur. // Capl̃m xix. De
honore militibꝰ exhibendo ⁊ modeſ
tia idicẽda. ⁊ q̄ milicie artẽ tradide
rint. ⁊ generalia q̄dam p̄cepta eoꝝ

Quid moror in ꝯmendatiõe
gentiꝭ. quã de natura ꝯſtat
ẽẽ laudabilẽ? Beatꝰ euge
nius eam ad quecũqꝫ vellet applica
ri dixit eſſe ydoneam. ⁊ prefecẽdam
alijs niſi leuitas ĩpediret. Sꝫ ſicut
ti hanibal negabat poſſe vĩci roma
nos. niſi in patria ſua: ita ⁊ hec dũ
peregrinatur. inuincibilis eſt. Nã in
ſedibꝰ ſuis faciliꝰ expugnatur. Hoc
aũt forte cõe hñt cũ ceteriꝭ gẽtibꝰ
incole britanniarum atqꝫ ytalie.

Si recte vero fuerint inſtituti et doc
trinā exercitatiōe firmauerīt·hono
rati incedāt·habeātur patrie defenſo
res niteant cultu qui tñ viros dece
at·nā cultus laſciuioꝛ nec in mulie
bꝛi ſexu vicio caret ā nota· Crebro
nāqꝫ cōptū eſt in bellis miliciē/laſci
uientē·Et ſplendidū apparatū nō tā
ciuib9 conferre victoriā: ꝙ hoſtes i
uitare ad p̄dam·vñ ⁊ hānibal cū a
pud regem āthyochū moraret̄ cau
ſa ꝑfugij facetiſſime cauillat9 eſt·
rege oſtētāte exercitū/inſignib9 au
reis ⁊ argenteis floꝛentē·inducentē
curr9 cū falcāb9 ⁊ cū turrib9 elephā
tos ⁊ oēm equitatū frenis ephiṗis
monilib9 ac faleris ꝑfulgentē· Cū
ergo rex contēplatione tāti ac tā oꝛ
nati exercitus glābūd9 hānibalem
aſpexiſſet· Putas ne inquit ſatis
eſſe romanis hec oīa? Tūc ꝑen9
eludens ignauiā imbelliāqꝫ militū
eius p̄ciōſe armatoꝝ· Plane inq̄t
ſatis eſſe credo·Et ſi romani auariſſi
mi ſint· lepide quidē breuiter et a
cerbe Nam rex de numero exercit9
⁊ de eſtimāda eq̄paratiōe q̄ſiuerat·
Et illū liquet reſpōdiſſe de preda
Deniqꝫ ſi naſo a milicia artis ſue
arcet ⁊ iubet procul eſſe iuuenes vt
feīa cōptos· quis credat eos ad ro
buſtam miliciā admittendos? Opifi
ces artiū ſingulariū id rerū ſuarū p̄
ceteris ornāt·a quib9 ſe ſciūt p̄ cete
ris honorari· Vñ liquet milites o
portere armis ꝙ veſtib9 nitidiores
eſſe· Eneas a digitis gemmas ad
enſem·iurco ad pocula legitur trāſ
tuliſſe Machabeos ꝯſtat clipeos in
auraſſe et ex fulgore eorū foꝛtitudi
nē gentiū diſſipatam·eos tamē cre
dibile eſt veſte cōi fuiſſe contētos
Nichil eſt qd̄ min9 deceat militē ꝙ
cultus mollioꝛ ⁊ delicie veſtiū exq̄ſi
te· niſi foꝛte cū traſone ad munitio
nē thaidis expugnādā·veneri deuo
uerit miliciā ſuā marte ꝯtēpto Hoꝛ
des quoqꝫ vitāde ſūt·et medioci ta
ti q̄ aureo icedit tramite/iugit̄ iſiſtē
dū Hoc āt volo ire ꝑſuaſū mītib9 ſi
exerceant̄ virtutē nō deeſſe· q̄ tñ fre
quēt̄ iccidit ſi nō diſciplina firmat̄
Artē vō rei militaris lacedemonij
tradidiſſe dicūt̄·vñ ⁊ hānibal ytali
am petitur9·lacedemoniū queſiuit
ductorē armoꝝ Qui deſiderat pacē
p̄paret bellū·q̄ victoriā cupit/diligē
ter ībuat militem·q̄ ſecūdos optat
euēt9 dimicet arte nō caſu Nemo
prouocare· nemo offēdere audeat
quē ſcit ſupioꝛē foꝛe ſi pugnet A
thenieſes vnū pre ceteris mādaſſe
militib9/p̄ſci loquūt̄ ānales Mi
les nūdū emerit9 exercicio ⁊ labo
ri iugiter aſſueſcat Nā hec ſolēt in
caſtris ſanitatē· ⁊ in cōflictu p̄ſtare
victoriā Idē eciā tradiderūt·quia in
peditib9 robur conſiſtit exercit9·Et
ꝑtīꝑ aptū ēē milicie q̄ niſi eques
ſit/pugnare nō nouit· verūptñ nec
exerceri nec ad pugnā vocatur vtili
ter cui ſtipēdia nō pcedūt· Si enī
ſubtrahas alimēta: tibi miles ob
ſequiū negabit aut fidē Fames enī
vt dici ſolet pugnat inter9·et ſola
hec q̄ tutiſſia videt̄ expugnat Neſ
cit plebs ieiuna timē Si vō alimē
ta proceſſerīt nūc timore pene·nūc
p̄miorꝫ ſpe ad officiū incitetur Sic
vbiqꝫ cāpi ductores · ⁊ militarium

exercitiorꝝ magiſtri · ⁊ hijs ipſis exer
ꝓueniant ⁊ videbis in breui gē
tem in id virtutis eſſe reductā / quo
vigebat : quādo maximꝰ imperato
rū iulius ceſar territa queſitꝫ oſten
dit terga britannis · ¶ Sed et de
liberationes caſtrenſes fiſtirie tamē
frequētiꝰ agitentur · vt in hijs exer
citatꝰ miles cū vſus exegerit quid
maxime expediat ſciat eligere · Di
vō res fuerit ſeria lateat militē · co
ꝙ militare ꝑceptū eſt · q̄d fieri debe
at tractato cū multis · q̄d vero factu
rus ſis cū paucisſimis ⁊ fidelisſimis
vel potiꝰ ipſe tecū · Raro enī manet
abſconditū · qd̄ ad notitiā multitu
dinis venit · ¶ Militaria q̄z ꝑcepta
ac exēpla ſtrennuorꝝ in moribꝰ ſepe
referēda ſūt · vt hijs ad ſciaz inſtruā
tur · illis accendātur et aīmētur ad
virtutē ¶ Nec tamen ꝓpoſitū meū
eſt rei militaris hic artē tradē · que
quidē maxima eſt ac ꝑnecesſaria · et
ſn̄ qua vt verbis pluthar chi vtar ·
manēꝰ quilibꝫ intelligit̄ ꝑncipatꝰ ·
Quā ſi q̄s ediſcē voluerit adeat ca
thonē ceſorinū · legat ⁊ illa q̄ corne
liꝰ celſꝰ · q̄ iulius igniꝰ · q̄ vegetius
renatꝰ · cuiꝰ eo qd̄ elegātisſime ⁊ di
ligētisſī rei militaris artē tradidit ·
licet exēpla ꝓſtrinxerit · plura inſerui
legat inquā q̄ iſti poſterꝫ ꝑſcribēda
duxerūt · Hoc tn̄ in oīm artiū vtili
tate vſatur · vt neq̄ꝙ̄ ꝑceptis exer
citiū deſit · Nā ſicut ait cicero · in vnā
quāqꝫ rem dare precepta facillimū
eſt · ſed eam efficaciter exſequi labo
rioſisſimum · ¶ Qꝫ vero in precep
tis eloquētie ad herenniū ſcribens
de arte dicendi aſſeruit · eā ſcilicꝫ in

efficacē et inutilē eſſe ſine vſu et ex
ercitatiōe dicendi · ad oēs artes ac
bitor trāſferendū · quatenꝰ non fir
mantur vſu · nec exercitio roborau
tur · Adeo quidē vt ſi artē vſūqꝫ diſ
ſocies · vtilior ſit vſus expers artis
ꝙ̄ ars que ſui vſū non habet · Nam
et dauid in funda et lapide quorꝝ pe
ritiā ⁊ vſum habebat allophilū ſtra
uit · ac in baculo ſuo aggredi auſus
eſt virū cūctis terribilē · ⁊ bellatorē
ab adoleſcentia ſua · Reiecitqꝫ lori
cam regiā ⁊ arma quibus exercita
tus non fuerat · ratus omnia īpedi
mento eſſe militie · quorꝝ vſus exer
citio nō firmat̄ ¶ Ceterū ſicut ars
ſterilis eſt / vſꝰ ignara · ſic ac vſꝰ im
perfectus eſt qui ex arte non proue
nit · Eſt ergo ſingulorꝝ initiū a na
tura · qua reluctante · ⁊ vt dici ſolet
in vita minerua nichil recte aggre
dimur · Progreſſus ab vſu · ab arte
perfectio · ſi tamē iugi exercitatiōe
fuerit ſolidata · Obtinet hoc in libe
ralibꝰ · virilibꝰ · et mechanicis · aut
ſique ſūt quarꝝ nondū audiuimus
mentionē · vt ars infecunda ſit ſine
vſu ⁊ vſꝰ temerariꝰ ſn̄ arte · Milicī
a ergo ſn̄ arte iners eſt · inofficioſa
ſn̄ vſu · Quo circa q̄ miles eſſe volu
erit · ꝑdiſcat artē · eāqꝫ vſu exercitio
qꝫ firmet / vt cū electꝰ fuerit et mili
cie ſacramēto aſſcriptꝰ reipublice et
ſibi vtiliter viuat · et non ſit prout
pluthar chus ait manus manca ·
Hijs enī verbis in inſtitutione tra
iani nouisſime vſꝰ eſt cū a manibꝰ
ꝓlapſꝰ eſt ad pedes · Sequamur ḡ
eū · vt ſicut ipſe ait q̄ſi ſoccos pedibꝰ
faciamus · vt non offendantur ad

lapidē/obiicere aliū/quē multiplex
ſgent caſ9 ¶ Ca^m.xx. Qui ſit pedes
reipublice et de cura eis īpendenda.

P Edes quidē qui humiliora
p exercent officia/appellant
quorū obſeqo toti9 reipub
lice membra per terrā gradiuntur.
In hijs quidē agricolarꝫ ratio verti
tur. qui terre ſemꝑ adherent. ſiue in
ſationalib9 ſiue in cōſitiuis. ſiue in
paſcuis. ſiue in floreis agitetur. Hijs
eciā aggregantur multe ſpecies la
nificij arteſqꝫ mechanice/que in lig
no/ferro/ere/metalliſqꝫ varijs cōſiſ
tunt. ceruiles quoqꝫ obſecūdatiōes
et multiplices victus acquirendi vi
teqꝫ ſuſtentande. aut rem familiarē
amplificādi forme. que nec ad pre
ſidendi ꝑtinēt auctoritatē/ ⁊ vniūſi
tati reipublice vſqꝫquaqꝫ proficiūt.
Hec aūt tot ſunt. vt reſpublica nō
octipedes cancros. ſed et centipedes
pedū numeroſitate tranſcendat. Et
quidē pre multitudine numerari nō
poſſūt. cū tamē nō infinita ſint per
naturā; ſed qꝛ tam varie figure ſūt:
vt nullus vnqꝫ officiorū ſcriptor in
ſingulas ſpecies eorꝫ ſpecialia pre
cepta dederit. Verūtn̄ quod genera
le eſt oībus ⁊ ſingulis procuratur.
vt legꝫ ſcilicet limites nō excedāt.
et ad publicā vtilitatē ōnia referan
tur. Debent aūt obſequiū inferiora
ſuperioribus. que omnia eiſdem vi
ciſſim debent neceſſariū ſubſidiū ꝓ
uidere. Unde plutarchus ea dicit
in omnibus exequēda. que humilio
ribus id eſt multitudini proſūt. Nā
paucitas ſemper pluribus cedit. Ea
ergo cauſa inſtituti ſūt magiſtrat9
vt a ſubditis iniurie propulſentur.
ipſaqꝫ reſpublica/quaſi illorꝫ opifici
o calciatur. Eſt enī quaſi diſcalciata
quando iniurijs exponitur. quo ni
chil poteſt ignominioſi9 eſſe geren
tibus magiſtratū. Afflictus namqꝫ
populus quaſi podagrā principis ar
guit et cōuincit. Tunc aūt totius rei
publice ſalus incolumis preclaraqꝫ
erit. ſi ſuperiora mēbra ſe impendāt
inferioribus. ⁊ inferiora ſuperiorib9
pari iure reſpondeāt. vt ſingula ſit
quaſi aliorū ad inuicē membra ⁊ in
eo ſibi quiſqꝫ maxime credat eſſe cō
ſultū. in quo alijs vtilius nouerit
eſſe ꝓſpectū. ¶ Ca^m.xxi. Republi
cā ad nature ſimilitudinē ordinādā
et ordinē ab apibus mutuandam.

S Cripſerunt de republica et ſi
diuerſo modo cicero et pla
to. cū alter qualis eſſe debe
at diſſeruerit. alter qualis fuerit a
maioribus inſtituta. Hanc tamen
vterqꝫ ⁊ inſtitute ⁊ inſtituende pre
ſcripſit formulā. vt vita ciuilis na
turā imitetur quā optimā viuendi
ducē ſepiſſime noiauim9. Alioquin
nō modo ciuilis. ſed potius beſtialis
⁊ bruta rite cenſebitur. Que ſit aūt
nature inſtitutio ipā rationis experi
entia monſtrare ſufficit. ¶ Poetarꝫ
doctiſſim9 maro ad que plutarch9
ſuū deſtinat traianū. vt ciuilē vitā
ab apibus mutuetur. Ammiranda
canit leuiū ſpectacula rerꝫ. Sole co
munes natos cōſortia tecta. Urbis
hñt/magniſꝫ agitāt ſb legib9 euū.
Et priam ſole certos nouere pena
tes. vētureqꝫ hyemis memores. eſta
te laborē. experiūt. ⁊ in mediū qſita

reponūt· Nāqȝ alie victu iuigilāt ·
⁊ federe pacto Exercētur agris·ꝑs
itra ſepta domoꝝ Narcaſi lacrimā ·
⁊ lentū de cortice gluten Prima fa
uis ponūt fūdamīa·deinde tenaces
Suſpēdūt ceras·alie ſpē gētis ad
ultos Educūt fet9 · alie puriſſima
mella Stipāt ⁊ liquido diſtendūt
nectare cellas· Sūt qb9 ad portas
cecidit cuſtodia ſorti· Inqȝ vicē ſpe
culātur aq̄s/ ⁊ nubila celi· Aut one
ra accipiūt venientū· ā agmīe fc̄o·
Ignauū fucos pec9 a p̄ſepib9 arcet
Feruet opus·redolentqȝ thimo·fra
grātia mella· Cū veluti lētis ciclo
pes fulmīa maſſis Cū ꝓperāt alij
taurinis follibus auras· Accipiūt
reddūtqȝ·alij ſtridētia tingūt· Era
lacu·gemit īpoſitis icudib9 antrū·
Illi inť ſeſe magna vi brachia tol
lūt· In numerū verſātqȝ tenaci for
cipe ferrū· Nō aliť ſi pua licet cōpo
nere magnis· Cicropias innat9 a
pes amor vrget hn̄di· Munere quē
qȝ ſuo grādeuis opida cure : Et mu
nire fauos· ⁊ dedala fingere tecta·
At feſſe multa referunt ſe nocte mi
nores· Crura thimo plene paſcūť
⁊ arbuta paſſim· Et glaucas ſali
ces·caſiamqȝ·crocūqȝ rubētē· Et pi
guē tiliam·ferrugineoſqȝ iacītos ·
Oib9 vna quies opeꝝ·labor oib9
vn9 · Mane ruūt portis·nuſq̄ȝ mo
ra·ruꝛſ9 caſdē Veſper vbi paſtu·tā
dem decedere cāpis : Ammonuit·tū
tecta petūt·tū corpa curāt· Fit ſoni
tus·muſātqȝ horas· ⁊ limiā circū·
Poſt vbi iā thalamus ſe ꝯpoſuere
ſilētur : In noctē·feſſoſqȝ ſopor ſu9
occupat art9· Nec vero a ſtabulis

pluuia impēdēte recedūt : Lōgius·
aut credūt ſeſe aduentātib9 euris·
Sed circūtute ſub menib9 vrbis a
quātur : Excurſuſqȝ breues tēptāt
⁊ ſepe lapillos· Vt cimbe īſtabiles
fluctu iactāte ſaburrā: Tollūt·hijs
ſeſe ꝑinania nubila librant : Illum
adeo placuiſſe apib9 mirabē morē·
Qd nec cōcubitu īdulgēt nec cor
pa ſegnes : In venerē ſoluūt·aut fe
tus nexib9 edunt : Verꝫ ipſe folijs
natos ⁊ ſuauibus herbis· Ore le
gunt·ipſe regem ꝑuoſqȝ quirites :
Sufficiunt· aulaſqȝ ⁊ cerea regna
refigunt· Sepe etiam duris erran
do in cotibus alas : Attriuere vltro
qȝ animā ſub faſce dedere· Tan
tus amor florum· ⁊ generandi glo
ria mellis· Ergo ipſas q̄uis āguſ
ti termin9 eui Excipiat·neqȝ enim
plus ſeptima ducitur eſtas· At ge
nus īmortale manet·multoſqȝ ꝑ ā
nos· Stat fortuna domus ⁊ aui nu
merāť auorū· Preterea regē nō ſic
egipt9 ⁊ ingēs Lidia nec pplī partho
rū aut med9 hidaſpes· Obſeruāt·
rege īcolumi mēs omib9 vna eſt A
miſſo rupe fidem·ꝯſtructaqȝ mella·
Diripuere ipſe · et crates ſoluere
fauoꝝ· Ille opum cuſtos·illū ām
rātur ⁊ oīs Circūſtāt ſtrepitu den
ſo·ſtipātqȝ frequētes· Et ſepe attol
lūt humeris·⁊ corpora bello : Ob
iectāt·pulchrāqȝ petunt ꝑ vulnera
mortē· ¶ Reipublice oēs auctores
ꝑcurre· reꝝ publicaꝝ reuolue hyſ
torias : vita ciuilis tibi rectius ⁊ e
legantius nuſq̄ȝ occurret Eſſentqȝ
ꝓculdubio beate ciuitates ſi hanc
ſibi viuendi preſcriberēt formā·

¶ Capitulū vicesimūsecūdū. De sine prudentia et solliciꞇudine nullꝰ magistratus subsistit icolumis. nec viget respublica cuius caput infir matur.

Loca quoqꝫ venerabilia si capū insistant vestigijs via cōpendiosissima ⁊ expedita proficiscuntur ad vitā. Vide apud maronē fundamenta cartaginis ⁊ tatū collatione beate vrbis auspiciā a poteris āmirari. Omniū nāqꝫ la borē comunē agnosces. et neminē ociari. ipsāqꝫ reginā/cuius ope/ciui tatis structura consurgit. et si labo ri inferiorū manus suas nequaq̄ im misceat. oculos tamen īpendit ope ri. ⁊ totius mentis exercet sollicitu dinē. Nam sine prudentia et sollici tudine nonmodo respublica nō pro cedit. sed nec minima ꝯsistit domus. Vn̄ in cōmendatione vlixis home rus ei comitē docet ſꝑ prudentiā af fuisse. quā ritu poetico minervā nū cupauit. Imitator quoqꝫ illius maro/ virū insignē armis/⁊ pietate descri bens/⁊ quē dignū censuit vt patrē faceret romanorū ei in recte gerēdis oībus achatē sociauit/eo q̄ sollicitu do prudentie que gerēda sūt rectissi me promouet. ⁊ viro circūspecto sic negocia sepe procedūt. vt nullis in sidiantiū dolis prepediatur. ⁊ qua si inuisibilis via gerendorū non pub licata/ad finē intentionis perueniat destinatū. Eleganter quidē cū nec res militaris. nec pietatis opꝰ sine sollicitudine et prudentia valeat ex erceri. Fidelis vtiqꝫ contractus est. cū sollicitudo prudentie sociatur. q̄ca

⁊ ingeniū perspicax retūditur ocio. et sollicitudo non proficit nisi diuitꝫ vene fundamento nitatur. Alterius sic altera poscit opē res et coniurat amice. Sed cuiuslibet rei q̄libet rec ta inicia non procedūt. minerua re cedente. ¶ Procedat tibi poeta mā tuanus. qui sub ymagine fabularꝫ totius phie exprimit veritatē. Attē de ergo nouorū ciuium diligentiā. Qualis apes estate noua per flore a rura. Exercet sub sole labor. cum gentis adultos. educunt fetus. aut cū liquantia mella. Stipant ⁊ dul ci distendūt nectare cellas. aut one ra accipiunt venientū. aut agmine facto. Ignauū fucos pecus a prese pibus arcent. Feruet opus. redolēt qꝫ thymo fragrantia mella. Ita va rijs tenentur occupationibꝰ ciues. ⁊ dū sic coluntur officia singulorū vt vniuersitati ꝓspiciatur. dū ius ticia colitur finesoīm mellea dulce do ꝓfundit. ¶ Verūptamē nullꝰ rei politice diuturna est felicitas. nisi vniuersitati prospiciet caput in columc. Qd̄ si nō noueras. vel dido nis docearis exemplo. Quāta eni leuitate eneas admittitur. quātā cito inuenit grām. homo ignotus. exul fugitiuꝰ. cuiꝰ causa ignota est persona suspecta. Quāta curiositate excepte sꝫ ab auribꝰ ꝑncipū fabulo se narratioēs/hoīs suā euacuātꝫ cul pā/ꝯpaciam q̄rētꝫ glāz. ⁊ id captātꝫ/ vn̄ possꝫ auditorū subuertere mētes Precedūt g̊ ad introitū hoīs ſmo nes blandi. illecebre laudū cōciliāt hospicij grāz. ꝯuiuiū accuratiꝰ īstru it oīm captata sedulitas/fabule se

quãtur cõuiui /venandi multipliciſ
qȝ luxurie leuitas comitatur inceſ
tũ. Parũt hec incendiũ. deſolatio
nem ciuiũ. ⁊ perpetue hoſtilitatis ꝓ
uogant cauſas Hec finis feminei et
effeminati regni. quod licet virtu
tis habuerit fundamentũ: ſuccedẽti
b9 proſperis minime potuit inueni
re ꝓceſſum. Leuiter admiſſus eſt q̃
ꝗuis ex pietatis officio. vt hoſpes
nõ fuerat excludend9. oportuni9 ta
men fuerat cũ vt aduenam nõ qua
ſi iudicem introire ¶ Cplm xxiij.
Leuitatẽ ſicut loquendi ita ⁊ audi
endi vitandam. ⁊ q̃d finis volupta
tis pñia eſt.

Omnia inquit fac cũ cõſilio
⁊ poſt factum nõ penitebis
Preterea ſicut ꝑncipem le
uia ꝑferre nõ decet ſic nec facilem q̃
dem eſſe ad leuia audienda. Ait ei
ſapientia Princeps qui libenter au
dit verba mendacij. oẽs miniſtros ha
bz impios Cõfabulatioib9 ⁊ conuiuijs
ſe totis virib9 immiſcet venus. cui9 q̃
prima miſſilia libẽter admittit. q̃n
poſterioribus vulneretur grauius
vix euadit. Viſ9 ⁊ alloquiũ. cõtac
tus. ⁊ oſcula. factũ. ſicut ſe ꝓcedunt
ordine: ita ex neceſſitate doloris in
fecit ꝑtum. Voluptatis ſiquidem
finis pñia eſt. Si michi nõ credis
vel demoſteni crede. qui ſatis vrba
ne hoc laidi dr̃ reſpondiſſe. Hec ãt
lais chorinthia. ob elegantiam ve
nuſtatẽqȝ forme. grandem pecuniã
ꝓmerebat. Conuentuſȝ ad eam di
uoꝝ hominũ ex oĩ grecia celebres
erant. Nec admittebat niſi qui da
bat que poſcebãtur. Poſcebat autẽ
illa nimiũ quãtũ. Hinc natum eſt
frequens illud ꝓuerbium apud gre
cos. fruſtra quis corinthũ tendit ad
laidem niſi queat aut velit dare q̃d
poſcitur. Ad hanc ille demoſtenes
clanculo adit. ⁊ vt copiã ſui faceret
petit. At lais hoc quantum popoſ
cit. quod noſtratis nũmi denarium
faciat decies mille. Equaturqȝ me
dietati talẽti maioris q̃d noſtrat᷒ de
narij vigĩti milia claudit. Tali pe
tulantia mulier᷒ atqȝ pecunie mag
nitudine ictus expauidusȝ demoſte
nes auertitur. Et diſcedens ego i
quit/penitere tanti nõ emo ¶ Vis
ne proximiora? Noſti quis dixerit
qr habet hoc voluptas omnis / ſti
mulis agit fruentes. apiũqȝ par vo
lantiũ/vbi grata mella fudit/fugit
⁊ nimis tenaci ferit icta corda mor
ſu. Inicia namqȝ cupidinis dulcia ſunt
ſuꝑ mel ⁊ fauũ. at nouiſſima eius
quouis abſinthio amariora. Quis
eſt enim finis confabulationis con
uiuiorum ⁊ explete libidinis niſi pi
ra incenſa ⁊ que in omnes ciues de
ſolationis incendia ſpargit?
¶ Cplm xxiiij. Vicia poteſtatum
ferenda ſũt eo ꝙ in eis auſpicia pub
lice ſalutis conſtãt. ⁊ ꝙ diſpenſato
res ſalutis ſunt ſicut ſtomachus in
corpore animali nutritiua diſꝑtit ⁊
hoc ex ſententia domini adriani pa
pe quarti

Vade inquit ſalomõ ad for
micam. o piger. vt proui
dentia habeatur. At phus
mittit vitũ politicũ ad apes vt ab il
lis ſuũ diſcat officiũ. cui ſi tirij acq̃e
uiſſẽt neq̃q̃ luxurie indulſiſſẽt. ⁊ de

gentis incolumitate perpetua gau
deret. Sed quia vicium in muliere
domina radicauit/effeminati ciues
ſubduxerũt colla virtuti // Porro
⁊ ſi in officio virtutum ſit remiſſior
principatus. dolẽdꝰ ẽ tñ ⁊ ſicut apes
in humeris regẽ ſuũ attollũt/ita ſb
iecti quos pedes ⁊ membra eſſe p̃
diximꝰ dũ modo p̃ncipis vicijs nõ
ſit omnimodum ei exhibeant famula
tum. Nam et ſi laboret vicijs ferẽ
dus eſt tanq̃ in quo ſalutꝭ auſpicia
prouincialibꝰ extãt. Rege incolumi
mẽs oibꝰ vna Amiſſo rupe fidẽ
Illiria et traces cotidiano exercicio
indurati. glĩa bellice laudis finitimos
macedones terrebãt. Qui p̃lio pul
ſi. rege ſuo regis defũcti filio i cunis
plato ⁊ pone aciẽ poſito: acriꝰ ẽta
mẽ repeciere tã ideo victi fuiſſẽt. qḋ
bellãtibꝰ defuerat auſpicia regꝭ ſui
victores futuri. vel ꝓpterea q ex ſu
perſtitione vel fide/animũ vincendi
ceperãt. Nam ⁊ miſeratio infantis
eos tenebat/quem ſi victi eſſẽt cap
tiuũ de rege facere videbãtur. Cõſer
to itaq; prelio magna cede illirios
fuderũt oñdentes hoſtibꝰ ſuis p̃ore
bello/regem/ nõ v̄tutẽ macedonibꝰ
defuiſſe. Quanti ergo eſſe debet iã
prouectus etate ⁊ dignitate. ſi tãti
habeatur vtroq; ꝓuehendꝰ? Licet
aũt duriꝰ videatur tractare ꝓplĩ. ta
mẽ auctoritas dignitatꝭ ⁊ vtilitas
officij debent ꝓuincialiũ aios miti
gare // Veni me cauſa viſitandi
dñm adrianũ põtificẽ quartũ. q̃ me
i vlteriorẽ familiaritatẽ admiſerat:
ꝓfectũ in apuliam. Manſiq; cũ eo
beneuenti ferme tres menſes Cum
itaq; vt fieri ſolet inter amicos / ſe
pe ſuper plurimis cõferremꝰ. et ipſe
quid de ſe ⁊ eccĩa romana ſentirent
hoies a me familiariꝰ ⁊ diligẽtiꝰ q̃
reret. ego apud eũ vſus ſpũs liber
tate: mala que i diuerſis ꝓuincijs
audieram patenter expoſui. Dicit
eni dicebat a multis romana eccĩa
q̃ mr̃ oim eccĩarũ eſt ſe nõ tã mrẽm
exhibet alijs q̃ nouercam. Sedẽt
in ea ſcribe ⁊ phariſei ponentes one
ra iportabilia in humeris hominũ
que digito non contingunt. Dñan
tur in clero. nec forma fiũt gregi q̃
recto calle pergit ad vitam. p̃ciosã
ſupellectilem congerũt. auro ⁊ argẽ
to onerãt menſas. ſibi eccã ab aua
ricia nimis pci Nã paup aut nullꝰ
aut rarus admittitur quẽ iterdum
nõ tam xp̃us q̃ vana glĩa introdu
cit. Cõcutiũt eccias. lites excitant.
collidunt clerum et populũ. labori
bꝰ et miſerijs afflictorũ nequaq̃ cõ
paciũtur. eccĩarũ letantur ſpolijs.
et queſtũ omnẽ reputãt pietatẽ. Iuſ
ticiam nõ tã veritati q̃ p̃cio reddũt
Oia naq; cum precio hodie. ſed nec
cras aliquid ſine p̃cio obtinebis.
Nocẽt ſepius et i eo demõẽs/imitã
tur. q tũc ꝓdeſſe putãt cũ nocẽ de
ſiſtũt exceptꝭ paucꝭ q̃ nomẽ ⁊ offici
um paſtoris iplẽt. Sz ⁊ ipſe roma
nꝰ põtifex oibꝰ grauis ⁊ fere itolera
bil eſt Preterea oẽs arguũt q tuẽ
tibꝰ ⁊ collabẽtibꝰ eccĩjs q̃s p̃rm cõ
ſtruxit deuotio. altaribus quoq; in
cultis / palacia extruit. ⁊ ipſe non
modo purpuratus. ſed deauratus i
cedit. Pallatia ſplendẽt ſacerdotũ
⁊ in manibꝰ corꝫ xp̃i ſordidat eccĩa

Prouinciaꝝ diripiũt ſpolia · ac ſi
theſauros receſſi ſtudeant reparare·
Sed recte cũ eis agit altiſſim9 ·qm̃
vel ipſi alijs ⁊ ſepe viliſſimis homini
b9 dati ſunt in direptionem· Et vt
opinor dũ ſic in inuio errauerunt ·
nunq̃ deerit eis flagellum dñi· De
ſiquidẽ dñi locutum eſt·quia quo iu
dicio iudicauerunt iudicabuntur· et
ſua mẽſura remetieẽ eis· Antiquus
dierũ mentiri nõ nouit· Hec inquã
pater/loquitur popul9/quando qui
dẽ vis vt illi9 tibi ſententias profe
ram? Et tu inquit quid ſentis? An
guſtie inquã ſũt vndiq; Vereor enĩ
ne mendacij vl' adulationis contra
ham notã·ſi ſol9 populo ↄ̃dixero ·
Sin ãt / reatum vereor maieſtat'·
ne tanq̃ qui os meum in celũ poſu
erim cuncẽ videar metuiſſe· verump
tamen q2 guido ſancte potentiane
preſbit' cardinalis populo teſtimo
nium ꝓhibet·ei vſq̃q; contradicere
non p̃ſumo· Aſſerit enĩ in romana
eccã quãdã duplicitatis eſſe radicẽ ⁊
fomentũ auaricie q̃ caput ⁊ radix ẽ
oĩm maloꝝ· Neq; id quidẽ in ãgu
lo·ſ; conſidẽtib9 fratrib9 ſãcto euge
nio p̃ſidente qñ aduerſus inocenti
am meã ferẽtini gratis excãduerat
hoc publice proteſtat9 eſt· Vnũ ta
mẽ audacter cõſcientia teſte profite
or· quia nuſq̃ honeſtiores clericos
vidi q̃ in eccia romana/aut qui ma
gis auariciã deteſtẽtur ¶ Quis ber
nardi redonẽſis ſcõꝝ coſme vel da
miani dyaconi cardinalis ↄtinenti
am ↄtemptũq; pecunie nõ miret'?
Nondũ natus eſt a quo munus ac
cepit · Qd tñ a cõmunione fratrũ

ſinceriore iure ꝑueniebat· interdũ
accipere ꝑſuaſus ẽ Quis non ſtupe
at epm̃ peneſtrinũ qui ſcrupulũ cõ
ſcientie metuẽs· ⁊ a participatione
bonoꝝ cõmuniũ abſtinebat? Pluri
um tãta modeſtia/tanta grauitas
eſt· vt fabricio nõ inueniãtur inferi
ores·quẽ agnita ſalut' via modis
omnib9 anñcedunt Quia vo inſtas·
vrges/p̃apis·cum certũ ſit qd ſpiri
tui ſcõ mentiri nõ licet· fateor q2 qd
p̃apis faciendũ eſt·⁊ ſi nõ ſitis om
nes operib9 imitãdi· Nam q̃ a doc
trina vrã diſſentit aut heretic9 aut
ſciſmatic9 eſt·ſed deo ꝑpicio ſũt·qui
nõ oĩm nr̃m opa imitẽtur· Pauco
rũ ergo labes ſincer' maculã ⁊ vni
uerſali eccie infamiã ingerit·⁊ ĩ ea
opinione ideo frequẽci9 moriuntur
ne totam corrũpant ecciam Pz ⁊
boni rapiuntur interdũ ne malicia
ĩmutentur· ⁊ quia roma corrupta
apud deum hĩjs reperitur indigna
Tu ergo q̃ id habes officij·quere
⁊ inſere humiles / vane glorie vel pe
cunie contemptores · Sed timeo
ne dũ ꝑgis querere q̃ vis· ab ipru
dẽte amico audias q̃ nõ vis Quid
ẽ pater qd alioꝝ diſcutis vitã vel te
ip̃m minime ꝑſcrutaris? Oẽs ap
plaudũt tibi· pr̃ omniũ vocaris vel
dñs/⁊ capiti tuo infũditur oẽ oleũ
peccatoris· Si ergo pr̃ es quare a
filijs munera vel retributioẽs expec
tas? Si dñs· q̃re romanis tuis ti
morẽ nõ icutis· ⁊ temeritate repſſa
eos ad fidẽ nõ reuocas? At vrbem
vis eccie tuis muneribus ↄſeruare
Nũquid eã ſic ſilueſt' munerib9 ac
q̃ſiuit? In inuio pr̃ es vel nõ in via·

Eiſdem eſt ꝯſeruanda muneribꝰ qui
bꝰ eſt acquiſita. Quod gratis accepiſ
ti gratis dato. Juſticia regina virtutū
eſt. ⁊ erubeſcit quouis ꝑcio ꝓmuta
ri. ſi graciosa futura eſt. ſi gratuita
Nequaq̄ ꝓſtituat̄ ad ꝑcium. q̄ cor
rūpi nō poteſt. Integra eſt ⁊ ſempꝰ
incorrupta. dum ꝑmis alios. et tu
q̄uis opprimeris Riſit pontifex.
et tāte ꝯgratulatus eſt libertati. ꝑcipi
ens. vt quociēs ſiniſtrū aliquid de
ipō meis auribꝰ inſonaret/ hoc ei ſi
ne mora nūciarem. Et cū plurima
nūc pro ſe nūc contra ſe reſpōdiſſet
apologū huiuſmodi michi ꝓpoſuit.
Ait ergo. Accidit vt aduerſus ſto
machum membra oīa totiꝰ corꝑis
conſpirarēt/ tanq̄ aduerſus eū qui
ocioſitate ſua labores oīm exhau
riret. Nō ſaciatur oculus viſu. auris
auditu. laboribꝰ inſiſtunt manꝰ. pe
des ab itinere callū induūt. ipſaq̄
lingua vtiliter/ ⁊ ſermonem ⁊ ſilē
tium moderatur Oīa deniq̄ mēbra
publicis inuigilant cōmodis ⁊ ī tā
ta ſollicitudine oīm et labore ſolus
q̄eſcit venter. ⁊ cum oīa parata fue
rint q̄ labor multiplex acquiſiuit ſo
lus oīa deuorat et cōſumit. Quid
multa? Cōdixerunt. vt a laboribꝰ
abſtinerēt ⁊ graui inedia conficerēt
illū inertem ⁊ publicū hoſtem. Ex
acta eſt ſic vna dies. ſecuta eſt alte
ra tedioſior tercia adeo pernicioſa
fuit. vt fere omnibꝰ defectū īduceret
Urgente itaq̄ neceſſitate frēs item
in vnum conuenerūt acturi de ſalu
te ſua ⁊ publici hoſtis ſtatu Cū er
go oēs aſſiſterēt. oculi lāguerēt. pes
molem corꝑis nō erexit Torpebāt

brachia. ſed ⁊ ipſa lingua iners/ ⁊
deficienti palato ſociata. cauſā cōmu
nem exponere nō ꝑſumpſit Ad cor
dis ergo cōſilia omnia redierunt.
ibiq̄ habita deliberatiōe racio pate
fecit. qm̄ hec mala īgerebat qui añ
denūciatus fuerat publicus hoſtis
Ex quo enī ei tributa ſubtracta ſt.
⁊ ipſi quaſi publicꝰ diſpenſator om
nibꝰ alimēta ſubduxit. Et quia ne
mo poteſt ſine ſtipēdijs militare. cū
ſtipendia nō procedūt. debilitat̄ ⁊
frāgitur miles Sed nec in diſpēſa
torem poterat culpa refundi qui qđ
non acceperat minime potuit alijs
erogare. Longeq̄ tuciꝰ eſſe/ vt ei qđ
diſtribuat miniſtretur. q̄ illo cruci
ato oīa membra eſuriāt. Factū eſt
ita. ⁊ ſuadēte racione impletꝰ eſt vē
ter. ⁊ refocillata mēbra. ⁊ pax om
nium reformata. Abſolutus eſt ita
q̄ ſtomacus: qui licet vorax ſit ⁊ a
uidus alieni. nō ſibi tamē petit ſed
alijs. que eo exinanito nequeunt ſuſ
tentari Tale eſt īquit frater ſi rec
te attendas in corpore reipublice v
bi licet plurimū appetat magiſtra
tus. nō tam ſibi q̄ alijs coaceruat.
Si enim exinanitus fuerit. nichil
eſt qđ membris valeat impartiri.
Nam ſtomachi in corpore ⁊ princi
pis in republica idem officium eſt.
iuxta illud quinti ſereni Qui ſtoma
chum regem totius corporis eſſe cō
tendunt. vera niti rōe vident̄. Hu
ius enim validus firmat tenor om
nia membra. At cōtra eiuſdem frā
guntur cuncta dolore. Quin etiam
niſi cura iuuet viciare cerebrum Fer
tur ⁊ integros illinc auertere ſenſꝰ

Noli ergo neq; nostrum neq; secu
lariū principū duriciā metu. ꝫ oīm
vtilitatē attēde ¶ Capl'm xxv. De
coherēcia capitis ⁊ mēbrorū reipub
lice ⁊ ꝙ princeps q̄dā ymago deitatꝭ
est et de crimine lese maiestatꝭ qua
liter scʒ cōmittitur ⁊ punitur et de
hijs q̄ sunt in infidelitate seruāda

Mihi vero satisfactum est ⁊
persuasus sum deuotos hu
meros supponere potestati
Nec modo fero eā. sed grata est dū
deo subiecta est. ⁊ illi9 ordinē sequi
tur Alioqn si diuinis reluctetur mā
datis. ⁊ me theomachie sue velit es
se participem libera voce respōdeo de
um cuiuis hoī preferēdū Sic ergo
coherēat inferiora supiorib9. sic vni
uersa mēbra se subiciant capiti. vt
religio seruetur incolumis ¶ Item
politicam legitur socratem instituisse
et in eam dedisse p̄cepta. q̄ a sinceri
tate sapientie quasi quodā fonte na
ture manare dicitur Hoc autem in
summa colligitur vt q̄ in republica
humiliora sūt maiorū officio diligē
tius cōseruētur Institutionē traiani
cui9 mētio superi9 facta est diligēti9
relege. ⁊ hec lacius cōscripta inueni
es Nobis aūt hec de vnitate capi
tis et mēbrorū ad p̄sens dixisse suf
ficiat. Hoc adiecto ꝙ p̄misimus ꝙ
lesio capitis vt p̄diximus ad ōnia
membra refertur ⁊ cuiusq; mem
bri vulnus iniuste irrogatū ad capi
tis spectat iniuriā ¶ Ceterū ꝙ ad
uersus caput aut vniuersitatē mē
brorū dolo malo malicia p̄sumit.
crimē est grauissimū et p̄ximū sacri
legio. q2 sicut illud deū attēptat:

ita ⁊ istud p̄ncipem quē cōstat esse
in terris quandā ymaginē diuinita
tis Et ex eo quidē maiestatis dicitꝰ
crimē. qd̄ p̄sequitur illi9 ymaginē
qui sol9 sicut illustris comes legecꝫ
tric robert9 modeste p̄cōsulatū ge
rēs apud britānias dicere cōsueuit.
vere ⁊ ingenue maiestatꝭ retinet ve
ritatē. puta cū quis aduersus p̄nci
pis securitatē aut rei p̄li/ qd̄ molitur
siue p̄ se siue p̄ aliū ¶ In hui9 autē
p̄secutiōe oībus equa cōditio est. et
plerūq; fit vt nec mortis beneficio
in hijs eciā quos nemo cōuenit in
vita liberētur. sed cōuictis mortuis
illorꝫ dāpnatur memoria: ⁊ bona
successorib9 auferuntur Nā ex quo
scelератissimū quis consiliū cepit.
ex inde quodāmodo sua mente puni
tus est Ex quo quis tali consilio ta
le crimen cōtraxit. neq; alienare. ne
q; manumittē posse cōstat. nec ei sol
uē iure debitorē Famosi quoq; qui
alias ius accusādi nō habēt sine vl
la dubitatiōe hic admittūtur. ꝫ et
milites qui alias causas defendere
nō possunt Nā qui p̄ pace excubāt
magis magisꝫ ad hāc accusatiōem
admittendi sūt Serui quoq; dn̄os
licenter deferūt. et liberti patronos
Hoc tamen crimē a iudicibus non
in occasionē ob p̄ncipalis maiestatꝭ
venerationē habēdū est. ꝫ in verita
te Nā ⁊ spectāda est p̄sona an potu
erit facē ⁊ an fecerit. an cogitauerit ⁊
an āteq̄ h° p̄sūpserit sane mētꝭ fue
rit Nec lubriciū lingue ad penā faci
le trahēdū est Quāq̄ ei temerarij pe
na sint digni tamen ⁊ illis parcen
dum est. si tamen tale sit delictum

qꝺ vel ex ſcriptura legis deſcendat·
vel qꝺ ad exemplū legis vindican
dū eſt· Audiūtur ⁊ mulieres ī leſe
maieſtatis queſtione ¶ Nā coniurati
onē ſergij kateline iulia mulier de
texit· et marcū tullium conſulē in iu
dicium ei9 inſtruxit· Toꝛmētis qui
dem ſubdendi ſūt· ſi hec ratio neceſ
ſitatis aut vtilitatis inducat· qui
criminis hui9 rei eſſe creduntur cū
illis quoꝛum conſilio atqꝫ inſtinctu
ad accuſationē viſi ſunt acceſſiſſe·
ut ab omnib9 cōmiſſis cōſcijs vidic
ta poſſit inſtituta repoꝛtari ¶ Sūt
aūt plurima q̄ maieſtatis īfoꝛmāt
crimen. vt ſi de moꝛte pꝛincipis trac
tetur aut magiſtratuū· aut arma q̄s
cōtra pꝛiam tulerit· aut relicto p̄n
cipe de publico bello ꝓfugerit· aut
ciuitatum ī ſeditionē aduerſus rem
publicam ſollicitauerit populū cui9
ve opa dolo malo hoſtes populi rei
qꝫ publice/ cōmeatu· armis/ telis·
pecunia· qua ve alia re adiuuan
tur· vel ex amicꝭ reipublice fiūt hoſ
tes· cui9 ve dolo malo opa factū erit
quo magis obſides pecunia dentur
aduerſus rempublicam· quo min9
etiā gens extranee regionis reipu
blice obtemperet fecerit ¶ Jtē qui cō
feſſum in iudicio reum ꝓpter hoc in
vincula cōiectum emiſerit· ⁊ in hūc
modū plurima que longū ē̄ impoſ
ſibile eſt enarrare· Sed q2 foꝛma
fidelitatis in eo pre ceteris ſeruare
opoꝛtet· pauca ſūt ex quib9 quid non
liceat cōmodiſſiē colligi poteſt· Ne
ceſſarij nāqꝫ cōtrarium/ impoſſibile
eſt· ⁊ ei qꝺ opoꝛtet fieri/ ſola illicita
contradicūt Exigit aūt fidelitatꝭ
foꝛma· que neceſſario fidei ſunt in
ſerta· incolume· tutum· honeſtum·
vtile· facile· poſſibile ne cui fidelita
te tenemur aſtricti incolumitatē le
damus coꝛpoꝛis· aut municiones q̄
bus tutus eſt detrahamus· aut p̄
ſumamus committere vnde hono2
aut illius vtilitas minuatur· ꝫ ne
qꝫ id qꝺ facile ē/ difficile fieri liceat/
aut qꝺ poſſibile eſt/ impoſſibile ¶
Preterea qui beneficiū/ ab eo cui9
fidelis eſt/ poſſidet/ gerēdis ei9 aux
ilium ⁊ ꝯſilium debet· Unde quan
tum oīm domino debeatur/ ſole cla
rius lucet ſi tantū debetur hijs q̄b9
ſola fidelitate tenemur aſtricti Rꝫ
⁊ pena hui9 criminis tanta eſt: vt
nō facile crediderim nec a dominis
inſularum qui frequencius tyranni
dem induūt/ ſeuerius quippiam ex
coꝛgitari poſſe· Et ne a tyrānoꝛum
ſeuicia pene ſeueritas proceſſiſſe cre
datur· ipſius modeſtiſſimi iuris ver
ba ꝑ ꝑte poſuim9· Ait g̊ ¶ Quiſq̄s
cū militib9· vł cū ꝑuatis· vł barba
ris etiā ſceleſtē īierit factionē ā faci
noris ip̄i9 ſuſcepit ſacrāmentū· vł de
derit· de nece etiā illuſtriū viroꝝ· q̄
ꝯſilijs ⁊ ꝯſiſtoꝛio nr̄o īterſūt ſenato
rū etiā· nam ⁊ ip̄i pars coꝛꝑis nr̄i
ſūt· vł cui9libet poſtremo q̊ nob̄ mili
tat cogitauerit eadē ei ſeueritate vo
lūtatē ſcelerꝭ q̄ effcm̄ puniri iura vo
luerūt· Jp̄e q̄dē vtpote maieſtatꝭ re9
gladio feriatꝛ· oīb9 bonis ei9 fiſco
nr̄o addictis Filij v̄o ei9 q̄b9 vitā ī
patoꝛia ſpeciali lenitate ꝯcedim9
(pa̅rno ei deberēt perire ſupplicio) ī q̄
b9 pa̅rni ꝫ ē hereditarij criminis ex
ēpla metuūtꝛ· a materna vł auita

omniū eciā proximorū hereditate
ac ſucceſſione habeantur alieni/teſ
tamenti extraneorꝝ nichil capiāt·
ſint perpetuo egentes et pauperes/
infamia eos ſemꝑ paterna comite
tur·Ad nullos vnq̄ honores ad nul
la prorſus ſacramenta perueniāt·
Sint poſtremo tales·vt hijs per
petua egeſtate ſordentibus ſit et
mors ſolaciū·ꝛ vita ſuppliciū Deni
qꝫ eciā iubemus eos notabiles eſſe
ſine venia·qui pro talibus vnq̄ a
pud nos interuenire preſūpſerint
Ad filias ſane eorū q̄libꝫ numera
fuerīt·faladiā tm̄ ex bonis mr̄is ſi
ue teſtata ſiue inteſtata deceſſerit vo
lumus peruenire·vt habeāt potius
mediocrē filie alimoniā q̄ integrū
emolumentum ꝟl nomen heredis·
Mitior eni circa eas debet eſſe ſen
tencia/ quas pro infirmitate ſexus
minus auſuras eſſe ꝯfidim9 ¶ Vxo
res ſane predc̄orꝫ recuperata dote ſi
in ea conditione fuerīt/vt que a vi
ris/titulo donationis acceperint fi
lijs debeant reſeruare/tempore quo
vſuſfructus aſſumiẗ·omīa ea fiſco
noſtro ſe relicturas eſſe cognoſcant·
que iuxta legem filijs debebantur·
Faladia eciā ex hijs rebus filiabus
tm̄ non eciā filijs deputetur Id qđ
de predictis eorūqꝫ filijs carimus
eciā de ſatellitibus conſcijs ac mi
niſtris filijſqꝫ eorū ſimili ſeueritate
cenſemus Sane ſi quis ex hijs in
exordio inite factionis ſtudio vere
laudis accēſus ipſe prodiderit fac
tionē·ꝛ premio a nobis et honore
donabitur·Is vero qui vſus fuerit
factione·ſi tamen incognita adhuc

ꝯſiliorꝫ archana patefecerit: abſolu
tione tm̄ et venia dign9 habebitur
¶ Ca·m xxvi· Qꝫ vicia ferēda ſunt
aut tollenda·ꝟl a flagicijs diſtant
et generalia quedā p̄cepta de offici
o p̄ncipis·et breuis epilog9 quāta
ſit ei reuerentia exhibenda·

Hec quidē pauca de multis
excerpta de ſincera vena iu
ris preſenti opuſculo cura
ui inſerere·quo et iuris ignari a ma
ieſtatis crimine ſeipſos longius a
mouerēt hijs inſpectis ꝛ ne q̄ſq̄ me
ip̄m calūpniec̄ in aliquo aduerſus
auctoritatē p̄ncipis q̄ppiā preſūpſiſ
ſe· ¶ Dici ſolet/qꝛ ſine leſione vn
guiū non facile remouec̄ robura ſu
bere·ſꝫ multo equius et cicius ledi
tur quiſquis obſequiū mēbrorū ſe
iūgit a capite·Vigeat ſemꝑ excel
lentia capitis·qꝛ in eo totius corpo
ris cōſiſtit ſalus·Varro in ſatira q̄
manipea īſcribitur·et de officio ma
trimonij inſtituta eſt ait Viciū con
iugis aut attollendū eſt aut feren
dū·Qui tollit viciū·comodiorē cō
iugē preſtat Qui fert/ſeip̄m efficiēt
meliorē·Hic principis et ſubiecto
rū vicia aut ferenda ſunt aut tollen
da·Horꝫ quippe cōfederatio affectū
cōiugij aut equat aut p̄cedit·Dꝫ
ꝟl ip̄a varroīs v̄ba ferre ꝟl tollere·
lepide quidē cōpoſita ſunt·Apparet
aūt qꝛ tollēdi nomē/correctiōis eſt
nota·Cōſtat eq̄dē ei9 eſſe ſentēciā/
vt ferac̄ qđ tolli nō p̄t Hoc tm̄ fide
lis adiciat īterp̄tatio vt viciū intelli
gac̄ / qđ honeſte ferri p̄t ꝛ religioē
icolumi Vicia eni flagicijs leuiora
ſūt et ſūt non nulla q̄ non ferri licet

aut que fideliter ferre nõ poſſũt Ex
cauſa fornicationis licꝫ ter diuertit
cõiunx a ꝯiuge· et pleruꝫ patronꝰ
eſt turpitudinis qui crimẽ celat vx
oris· Inde eſt forte· ꝙ adulterã reti
net· ſtultꝰ ⁊ impius eſt· Hec autem
in mechia corporali ⁊ ſpirituali qꝺ
ad aliquid eque obtinent· et ſi dete
rior ſit ſpũalis ⁊ ſtudioſiꝰ declinan
da· Similiter ꝟ in mẽbroꝝ ꝯpage
ferendi/aut tollendi/racionis eſt re
gula admittẽda· Nam qm̃ mẽbra
curari oporteat nemo ambigit· ſiue
in fomento olei ſiue in auſteritate
vini· quod ſamaritanus infundit
vulnerato· ꝓcedat cura Que autem
tollenda ſint· ex eo liquet qꝺ ſcrip
tum eſt· Si oculꝰ tuꝰ vel pes ſcanda
liſat te erue eũ ⁊ proice abs te Hoc
in membris oĩbꝰ/principi arbitror
obſeruãdũ· vt nõ mõ eruantur ab
ſcindantur ꝟ procul eiciantur· ſi ſi
dei aut publice ſaluti dentur in ſcã
dalũ ꝟ ita ꝯterantur vt in exterminio
oĩuꝰ vniuerſorũ incolumitas procu
retur· Cui inquã poet· qui ecã in o
culos ſuos ſeuire precipitur? Vtiqꝫ
nec auris· nec lingua· aut ſi quid
aliud in corpe reipublice degit/ſe
curũ eſt· ſi inſurgat in aĩam/ob gra
ciam cuiꝰ ipſi oculi effodiuntur·
Cũ aũt deꝰ offenditur· ab vſu cri
minũ· aut ecĩa conculcatur/totius
aĩe pɔiclitatur ſalꝰ· Quod ita alie
nũ eſt ab officio principis: vt quoci
ens iſta proueniũt ĩ republica aut
oĩno non ſentire credatur princeps/
aut dormire aut in diuerſorio eſſe·
Sol eminet vniuerſis vt cũcta vi
deat· ⁊ diiudicet vniuerſa· Solem/
alterũ principem eſſe credo· Recte
itaqꝫ facit cũ ignauũ fucos pecus a
ꝓſepibꝰ arcet· qui alucaria ſpoliant
⁊ quicquid dulce eſt ebibũt aut aſ
portant· Recte facit cũ eccĩe promo
uet culmen· cum religionis dilatat
cultũ· cũ ſuperbos humiliat et exal
tat humiles/munificus in egenos/
in copioſos frugalior/cũ virtutes ꝑ
mio ꝟ vicia equa penaꝝ lãce remu
nerat/cũ iuſticia vſqꝫquaqꝫ ante eũ
ambulat/⁊ ponit in via prudencie
aliarũqꝫ virtutũ greſſus ſuos Equi
dem· ſic petit celũ vt nõ ferat oſſan
olimpꝰ· Dũmaqꝫ pelliacus ſydera
tangit apex Inquit ſapiẽcia Ne
glorioſꝰ appareas corã rege· ⁊ in lo
co magnoꝝ ne ſteteris· Eoqꝫ ſpec
tat ſapientis edictũ vt quiſ quis nõ
humiliatur in facie ꝓncipis· merita
confuſione obductus gloria quam
vſurpauit dignus eſt ſpoliari· Ho
norum ſiquidem diſtributor eſt/ et
dũ recte miniſtrat principatũ/penes
eũ eſt perpetua diſpẽſatio munerũ
Recte quidẽ miniſtrat· cũ eo ꝓſiden
te letantur populi et in regno equi
tatis/totius terre latitudo exultat·
Perpetua ĩquã qꝛ vt ſcriptũ ẽ rex
ꝙ iudicat in veritate pauperes: thro
nus eiꝰ in eternũ fundabitur Quis
ergo ei honorem detrahat quẽ au
dit a domino perpetuo munere ho
noratum? Plane in inſenſibilẽ ꝓn
cipis ſtatuam quicq̃ preſumere/
quãdoqꝫ crimen extitit maieſtatis
ꝟ morte acerbiſſima prout vete
ribus placuit puniendum· Quis
ergo ĩ ymaginem dei· que eſt prin
ceps/ malicia ꝓſumens offẽdit?

Proinde conſilioſiſſimū eſt illud ſa
pientis. In cogitatione tua regi ne de
trahas· et in ſecreto cubiculi tui ne
maledixeris diuiti· quia aues celi
portabūt vocem tuam· ꝛ qui habet
pennas annūciabit ſententiam / Nū
quid ergo quicꝙ̄ licebit in ope̅ aut
verbo· cū ꝛ ipā cogitatio cubiculiqꝫ
ſecretū / ꝛ ſententia cordis / arceatur
ne quid moliatur aut concipiat ad
uerſus principē? ¶ Capitulū xxvij·

Qꝫ gnatonici puertunt omnia nec
vera fateri patiuntur· ꝛ qꝫ eis exem
plo marſie corium detrahēdum eſt
ſi ſapiant diuites et qꝫ calūpniato
res pauperum deus ipē pſequitur·

Ceterū ſi gnatoni creditur
quiſquis non arridet diuiti
bus etiam cum malefecerīt
aut non applaudit in peſſimis / eorꝫ
videt aut inuidere fortune· ā offici
o non deſerere Nam apud gnatoni
cos / veritatis eloquiū / crimē eſt ma
ieſtatis Impetrata tamē venia vnū
pro membris / in auditu capitis in
ſero· nō tñ ego ſꝫ ſpūs ſapie· ſpūs
veritatis· ſpiritus ſanctꝰ· Qui obtu
rat aurem ſuam ad clamorem pau
peris· ꝛ ipē clamabit ꝛ non exaudi
etur· Non equidē exaudietur a ca
pite ſuo qm̄ caput eius xp̄us eſt· ꝛ
in xp̄o deus· et deꝰ xp̄s· qui liberat
pauperem a potente ꝛ ꝯſtringit om̄ia
inſtrumenta regna terrarū· lapis p̄
ciſus de monte ſine manibus· eripi
ens inopē de manu fortiorꝫ eꝰ· ege
nū ꝛ pauperē a diripientibꝰ eū / Di
ergo quiſꝙ̄ q̄ntūcūqꝫ ſit ille īſurgit in
eos quorꝫ patronus p̄mo pater eſt
xpiſtꝰ· pcul dubio in ſeipſū ꝓuocat
lapidē / quo irruente cōminuta eſt
ſtatua· quā vidit nabugodonoſor· q̄
regnorꝫ / varijs ſplendoris ꝛ roboris
ſeriem figurabat· Nec ꝓficiat in tor
tura pauperū multiplicare vota· et
quaſi deus muneribus corrūpi que
at· eū ſtipulatis potius q̄ veris ab
impenitēte elemoſinis attēptare· cū
ſapia ꝓteſtetur· q̄a ruina eſt homi
ni deuotare ſcōs ꝛ poſt vota retrac
tare Et illud Hoſtie impiorꝫ abho
minabiles dn̄o· quia offerūtur ex
ſcelere Et qui offert ſacrificiū de ra
pina pauperis· quaſi filiū imolat pa
tri Nec michi imputetur ſi de manu
eorꝫ fraternus ſanguis exquiritur
aut opum ſuorū reportant p̄mia / in
eadem menſura quā ipſi intulerūt·
qm̄ non ego ſed altiſſimus dicit· ꝛ
facit hec omnia ¶ Ego quidem nō
tantū bonis ꝛ modeſtis· ſed etiam
diſcolis arbitror ſeruiendū in omni
humilitate ꝛ reuerentia· fideliter ta
mē ꝛ in cultu poteſtatis deū venerā
dū / a quo ē inſtituta Unde ꝛ hebrei
p̄cipiūtur orare ꝓ babilonijs· quia
in pace principū quies eſt populorꝫ
ꝛ xp̄us ipē ceſari tributa / a fidelibꝰ
cenſuit eſſe ſoluenda Omnia tamen
puertit gnato ꝛ eo iudice / veri pro
feſſio / maieſtatis crimini coequatur
Dignus plane cui calūpnus appol
linis id eſt ſapientie cultor pellem
detrahat / exemplo marſie· qui dū
ꝯtendit phebū ſuperare canēdo victus /
indumento nature ſpoliatur Cū nā
qꝫ adulatorꝫ factio imitatur· ꝛ inſe
licem ſatirū implet· dum numina ſu
a (fortunatos loquor) vanis laudi
bus / velut inſtrumentis muſicis / nā

tam ſuperare molitur q̄ꝫ exercere.
Semper quidem iuueneſcit ĩ vicio
que nūq̄ꝫ grauitate ſenſuum matu
ratur leuis. laſciua loquax. ⁊ que
ad omnem auram q̄uis arundine
aques agitatur.

Capitulum vigeſimūoctauū.

Auctoritate ſocraticoꝝ quando q̄s
de ſuo cōmendatur. ⁊ quando ſit ali
ena laudatio.

Et licet hij tibiānes vani
tatis/alioꝝ ſupplātationi
ſemp̱ inſiſtāt. ĩ cōmēdatiōē
illi⁹ quod maxime ſuū cuiuſ qꝫ eſt:
aut rarius occupāt aut nun⁹ Tūc
enī q̄ſ qꝫ maxime ⁊ de ſuo ꝯmēdat
cū ad ſapiētie laudes līgua p̄dican
tis accedit Cetera nāqꝫ omīa alie
na ſūt. ſuū eſt cuiuſqꝫ q̄d ſapit Du
um inquā nō tamē a ſe. ſ; ab eo c⁹
mun⁹ eſt. quicq̄d laudē meretur in
hoīe Et hic quidē nō eſt meus ſer
mo. ſed quē oīm ſapientū cet⁹ con
celebrat. ⁊ quē in libro qui inſcribi
tur de deo ſocratis facile eſt īueniri
Cui⁹ verba ꝓpter elegantiā ſenſuū
⁊ orationis lepidā venuſtatē curaui
inſerere. vt hijs q̄ ſcribūtur ꝓp̄ti⁹
adhibeatur fides. cū de puriſſiō fon
te maioꝝ eadē ꝓfluxiſſe conſtiterit
Ait itaqꝫ apuleius Nichil eque
miror q̄ꝫ cū oīs ⁊ cupiant optime
viuere. ⁊ ſciāt nō alia re viui q̄ꝫ ani
mo nec fieri poſſe q̄n vt optime vi
uas. anim⁹ colēd⁹ ſit. tamē hoīes
aīm ſuū nō colant At ſi q̄s velit a
cuter cernere/oculi curādi ſt. quib⁹
cernitur Si velis ꝑniciter currere/
pedes curādi ſūt quib⁹ curritur Iti
dem Si pugillare valde velis. bra
chia vegetāda ſūt quib⁹ pugillatur
Similiter in oībus mēbris ceteris
cuiqꝫ ſua cura pro ſtudio eſt. quod
cū facile omnes ꝑſpiciāt. nequeo ſa
tis mecum reputare. ⁊ ꝓinde etiam ve
tes eſt āmirari. cur nō etiā aīm ſuū
ratione excolant. Que quidē ratio
viuendi/oībus eque neceſſaria eſt.
nō ratio pingēdi. nec ratio pſallen
di. quas q̄uis bon⁹ ſine vlla aīmi
vituꝑatione. ſine turpitudine. ſine
labore contempſerit Neſcio vt ſibi
menias tibijs canere ſed nō pudet
me tibianē nō eſſe Neſcio vt appel
les colorib⁹ pingere. ſ; nō pudet me
nō eſſe ſignificū Et idem in ceteris
artibus ſi omnes perſequar. licet
tibi neſcire. nec pudet Enīuero dic
ſodes. neſcio bn̄ viuere vt ſocrates
vt plato vt pythagoras vixerunt.
nec pudet me neſcire bene viuere.
Nūq̄ꝫ hoc dicere audebis. Sed
in p̄mis mirandum eſt. q̄ꝫ ea que
mīme volunt neſcire diſcere tamen
negligunt ⁊ eiuſdē artis ſimul diſ
ciplinam et ignorantiam detrectāt.
Igitur cotidiana eorum era diſpun
gas. inuenies in rationibus multa
prodige profuſa ⁊ inſemet nichil.
in ſui dico demonis cultum. qui cul
tus non aliud q̄ꝫ philoſophie ſacra
mentum eſt Plane quidem villas
opipare extruūt/⁊ domos ditiſſime
exornant et familias numeroſiſſiē
comparāt Sed in iſtis omnibus in
tanta affluentia rerum nichil eſt p̄
ter q̄ꝫ domin⁹ ipſe pudendum. Nec
iniuria Cumulata enim habent q̄
ſedulo colūt. ipi āt ſordidi. indocti.
inculti qꝫ circūeunt Igitur illas ſpēs

in que patrimonia ſua profuderunt
ameniſſimas ⁊ extructiſſimas ⁊ or
natiſſimas depḧēdas/villas emu
las vrbiū cōditas·domus vice tem
ploꝝ exornatas/familias numero
ſiſſimas ⁊ calamiſtratas opiparam
ſupellectilē·omīa affluentia·oīa opu
lentia·omnia ornata·ꝑter ipſū do
minū qui ſolus tantali vice in ſuis
diuicijs inops/paup/egens/nō qui
dē fluentē illum fugitiuū captat/et
fallacis vnde ſitim·ſʒ vere beatitudi
nis id eſt ſecunde vite ⁊ prudentie
fortunatiſſime ſitit et eſurit· Quip
pe nō intelligit/eque diuites ſpecta
ri ſolere·ut equos mercāt̄ Neqꝫ enī
in emēdis equis faleras ꝯſideramꝰ
⁊ baltei polimina inſpiamꝰ ⁊ orna
tiſſime ceruicis diuicias ꝯtēplamur
Si ex auro argento ⁊ gēmis·mo
nilia varie gaze dependēt·ſi plena ar
tis ornamēta capiti ⁊ collo circūia
cent·ſi frena celata·ſi epiphia fuca
ta·ſi ſingula aurata ſunt·ſed omnī
bus iſtis exuuijs amolitis et amo
tis·equū ipſum nudū et ſolum·cor
pus eius et animū cōtemplamur·
vt ſi ad ſpeciem honeſtus·ad curſu
ram vegetus·ad vecturam validus
Jam primū in corpore ſi ſit/argu
tū caput·breuis aluus·obeſaqꝫ ter
ga·luxuriatqꝫ thoris aīmoſū pectꝰ
honeſtis Preterea ſi duplex agitur
ꝑ lūbos ſpina Volo enī nōmō ꝑni
cit̄ verūetiā ꝑmolliter ꝑuehat· Si
militer igitur ⁊ in hoībus cōtēplā
dis noli aliena illa eſtimare·ſʒ ipm̄
hominē penitus cōſidera·ipſum ut
meū ſocratē pauperē expecta Aliena
āt voco q̄ parētes pepererūt·⁊ q̄ for
tuna largita eſt quoꝝ nichil laudi
bꝰ ſocratis mei āmiſceo·nullā gene
roſitatē·nullā proſapiā·nullos lō
gos natales·nullas īuidioſas diui
cias· Hec enī cūcta·ut dico aliena
ſūt· Satis protheaomo glā eſt·qui
talis fuit ut eius nepotē nō puderet
Igiꝰ oīa ſilit̄ aliena numēs licebit/
generoſus eſt·ꝑentes laudas·diues
eſt·non credo fortune Magꝭ iſta di
numero Validꝰ eſt·egritudine fati
gabitur· Pernix eſt·abit in ſenectu
tem Formoſus ē·expecta paulīſꝑ ⁊
nō erit At enī bonis artibꝰ doctus
⁊ adp̄me ē eruditꝰ·⁊ q̄tū licet hoī/
ſapiēs ⁊ boni ꝯſultus Tādē aliqn̄
ipm̄ iure laudas Hoc enī nec a pa
tre hereditariū ē·nec caſu ꝑendulū·
nec a ſuffragio anniculū·nec a cor
pore caducū·nec ab etate mutabi
le Hec oīa meus ſocrates habuit·
et ideo cetera habere contempſit·
Quin igitur ⁊ tu ad ſtudiū ſapien
tie ingeris·vel propera ſaltem vt
nichil alienū audias in laudibꝰ tu
is·ſed vt qui te volet nobilitare e
que laudet vt accius vlixem lauda
uit in philotheta· Primo eiuſdem
tragedie ſue principio· Indite par
ua ꝑdite patria nomine celebri cla
roqꝫ potens pectore·achiuis claſſi
bus auctor grauiſdardanis gentibꝰ
vltor laherciade· Nouiſſime patrē
memorat· Ceterū omnes laudes
iuri eius audiſti Nichil inde nec la
hertes ſibi·nec āticlia·nec acriſius
vendicat Hec tota vt vides laudis
hꝰ/propria vlixi poſſeſſio ē Nec a
liud te in eodem vlixe homerus do
cet q̄ ſꝑ ei comitē voluit ēē prudētiā

quā poeticꝰ ritu mineruā nūcupauit
Igitur hac eadem comitāte omnia
horrenda ſubiīt·oīa aduerſa ſupera
uit· Quippe ea adiutrice ciclopis
ſpecus introiȷ̄t·ꝫ egreſſus eſt· ſolis
boues vidit· ſed abſtinuit· ad infe
ros decenauit· ſed aſcendit · Eadē
ſapientia comitante ſcillam preter
nauigauit· nec arreptus eſt· carib
di cōſeptus eſt· nec retentus · Cir
ces poculum bibit · nec mutatus
eſt · Ad latophagos acceſſit nec re
manſit · Syrenas audiuit·nec ac
ceſſit

Caᵐ xxix·De ꝓ merito pncipis
formatur populꝰ·⁊ ex populi meri
to formatur principatus·deoqꝫ pla
cido creatura quelibet manſueſcit et
ſeruit homini·

Hec apuleius eleganter q̄
dem ⁊ ſplēdide et vtinam
audiatur· Si eni in ſui ip
ſiꝰ cultu quiſqꝫ laboret· ⁊ que exte
riora ſūt reputet aliena·pfecto opti
mꝰ erit ſtatꝰ ſingulorꝝ ⁊ oīm/vige
bitqꝫ virtꝰ· ⁊ ratio p̄ualebit·regn
te vndiqꝫ mutua caritate vt ſit cāo
ſubiecta ſpūi ⁊ ſpūs plena deuoti
one dn̄o famulet̄· Que ſi pceſſerit
nec tumore capitis onerabūtur mē
bra·nec deſtitutiōe mēbrorꝝ aut ig
uia lāguebit caput Iſta ſiqdē a pcti
infirmitate pueniūt· Nā ⁊ inferio
rū delicta bonū principē demeretur
et pcta ſupiorꝝ ſbditis ſunt occaſio
⁊ auctoritas delinquēdi· Vn̄ illud
Omne caput lāguidū/⁊ oē cor me
rens a plāta pedis vſqꝫ ad verticem
nō eſt in eo ſanitas Manſueſcit
itaqꝫ p̄nceps ab inocentia populi·
⁊ pplāres motꝰ repr̄mit inocētia p̄n
cipal̄· Placida nāqꝫ deo omnis crea
tura mitis eſt· ⁊ ſeruit homi· ⁊ eo ī
dignante oīs creatura armatur· in
vltionē eiꝰ Coruꝰ helyā pauit· vt
ſus famulatum impēdit prophete
Vt parcat danieli ferocitatē nature
dediſcit leo ⁊ collcām neſcit eſuriē·
Vnda ſiccis iuſtorꝝ calcat̄ pedibꝰ ·
Aduerſꝰ pueros ſuccēſꝰ ignis ī for
nace nō pſicit· Ad co⁊ū fidei/aer im
bres ⁊ terra fructum negat · ⁊ ce
lum ipſum in impios euomit ig
nes ſuos

Cplᵐ xxx· Breuis epylogus
aduerſus gnatonicos·

Ceterum dū iſta pſeq̄mur·
nobis inſidiantur gnatoni
ci· et in inuidiā feliciū que
cūqꝫ ſunt dcā retorquent vt menda
ciȷ aut temeritatis reos nos faciāt
Mentiūtur nos legem īpoſuiſſe p̄n
cipibus ⁊ colla eorū iugo importa
bili oneraſſe· Veritas ſiquidē inimi
ca eſt illis· Inimicicias diuitū par
rant amatoribꝰ veritatis·quorꝝ vt
grām conſequātur vel in verbo aut
ope erubeſcūt· Ad ſingula clamat
gnato·ſeu bona·ſeu mala ſint/pul
chre·bene·recte· Palleſcit ſup hȷ̄s
eciam ſtillabit amicis ⁝ Ex oculis
rorem·ſalıet· tundet pede terram ·
Vt qui conducti plorant in funere
dicunt · Et faciunt prope plura do
lentibus ex aīo Sit derſor teō plꝰ
laudatore mouetur· Et neſcio quo
modo ipos eciam omnes probos ex
pugnant·⁊ qui adulatorum nequi
ciā deteſtāt̄ a q̄bꝰ / et ſi nō ſit laus
q̄ſita nichilominꝰ oblata delectat·

Illis dum veritati inſiſto. nequaq̄
placere poſſum. ſed nec ob eoꝝ gra
ciam dignor non acquieſcere verita
ti. Non eſt tamen quod michi poſ
ſint opponere niſi ꝙ michi ꝟl illis
non conuenit. ꝟl ꝙ interdū aliqui a
micorum dum in manibus eorum
labitur. in aure ſuggero. Ne te deci
piāt aīmi ſub vulpe latentes. Hij
quidem imperatores ſunt curialium
nugatorum. quorū ſi vnū offende
ris oīb9 alijs reus eris. Gnatoni
coꝝ ergo cōſilio cōuenerūt ābicioſi
inuidi ſupſticioſi ⁊ ſimiles dicentes
ſibi bella parari. ⁊ me in eos velle ut
dici ſolet caninā facūdiā exercere cū
tamen id minime ꝓpoſuerī niſi aut
eoꝝ iniurijs vrgear. aut auctorita
te ſupiorisamici ad hoc ſtilum licet
hebetē impellēcis Eſt quidē quod
magis aīmus affectat vt curialib9
decens nugis illis quibus placent
facciam locū Nam vt de alijs taceā
nō poſſum ferre quirites gnatonis
q̄ ſibi nil actū credunt dū aliq̄s reſ
titerit. cuius oculos non obducant
ad tenebras reprobato oleo pecca
toris. Quod ſi quis effugerit non
tam gnatonis q̄ꝫ principalū virorū
cenſeatur hoſtis. Valeat ergo curia
cum tolerabilibus nugis. dum gna
tonicoꝝ factio abeat ſemper in ma
lam rem. ꝟl fiant iugiter nouiſſima
illius deteriora prioribus Ceteros
dies ſuus expectat ꝟl occū. ꝟl ſi inſe
cūdi pectoris anguſtia et oris aridi
tas infacūdi/non habeat penes ſe.
quod poſſit omnibus impertiri. Tu
quādo ambicioſos. ⁊ inuidos ceteroſ
q꜡ domi noſtre latentes egredi velis

ſi t n̄ ꝑmiſſi libelli placuerint expec
tanti denuncia. ⁊ in verbo tuo calca
nibus vrgebuntur. vt in publicum
prodeant Non enim omnes aggre
diendi ſunt pariter nec poſſet cōſer
tus eorū cuneus facile expugnari.
cum nec ipſe cohortes leuiter in nu
merū cadant. Non michi ſi centum
lingue ſint oraq꜡ centum. Omnia
nugacū percurrere nomina poſſem.

Incipiunt capitula ſeptimi libri

Quare achademici modeſtiores fue
rint alijs phis quos temeritas ex
cecauit ut traderetur in ſenſū reprobū.
Capitulum primum

De erroē achademicoꝝ. ⁊ quos
eorum liceat imitari. ⁊ que ſunt du
bitabilia ſapienti Capitulum ſecū
dum.

Vnde dicti ſunt achademici. et
quis timor aut paſſio mentis ſcd̄m
agelliū ⁊ ſtoicos in ſapientē cadat.
Capitulum tercium

Vnde dicatur philoſophia et de
ſanno pithagora. et doctrina ei9 q̄
ytalicis philoſophandi auctor extι
tit Capitulum quartū

De ionico genere phoꝝ ⁊ aucto
ritate ſocratis ⁊ dogmate platonis
ꝟl opinione eius poſt mortem. Ca
pitulum quintū

De ariſtotile ⁊ opinione eius ⁊
ſtudijs ꝟl ꝙ varijs diſputationib9
dubitationem achademicorum mo
uit ⁊ de regula eorum Capitulum
ſextum.